

TÜRKİYE'DE ORGANİK TARIM: MEVCUT DURUM, YAPISAL ENGELLER VE POLİTİKA ÇERÇEVESİ

Ayhan KOCAMAN - Ertuğrul ESIMERAY
Fatih SAKA - Saim YILDIRIMER

KARABÜK
ÜNİVERSİTESİ

KAPGEM Serisi - 13

TÜRKİYE’DE ORGANİK TARIM: MEVCUT DURUM, YAPISAL ENGELLER VE POLİTİKA ÇERÇEVESİ

Yazarlar

Doç. Dr. Ayhan KOCAMAN ♦ Doç. Dr. Ertuğrul ESERAY ♦
Dr. Öğr. Üyesi Fatih SAKA ♦ Dr. Öğr. Üyesi Saim YILDIRIMER

Editör

Prof. Dr. Fatih KIRIŞIK

Grafik Tasarımı

Deniz TANIR

İrtibat

Karabük Üniversitesi

<https://www.karabuk.edu.tr/tr>—<https://www.karabuk.edu.tr/en>

Karabük Üniversitesi Merkez Kampüs

4440478

Bu eserin; yayın, satış ve kopyalama hakları Karabük
Üniversitesi’ne aittir.

Karabük Üniversitesi Yayınları

YAZARLAR

Ayhan KOCAMAN

ORCID: 0000-0002-1597-7936

Ertuğrul ESMERAY

ORCID: 0000-0003-0460-447X

Fatih SAKA

ORCID: 0000-0003-0956-8658

Saim YILDIRIMER

ORCID: 0000-0003-3240-0968

EDİTÖR

Prof. Dr. Fatih KIRIŞIK

ORCID: 0000-0002-9663-7502

Kütüphane Kartı

Türkiye’de Organik Tarım:
Mevcut Durum, Yapısal Engeller ve Politika Çerçevesi

KOCAMAN, Ayhan - ESMERAY, Ertuğrul - SAKA, Fatih -
YILDIRIMER, Saim

50 sayfa, Kaynakça var, Dizin yok.

Her hakkı saklıdır.

Yayıncının izni olmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Kaynak gösterilmek şartıyla iktibas edilebilir.

Eserde yayınlanan yazıların her türlü sorumluluğu yazarlara aittir.

KARABÜK ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI – 174

E-ISBN: 978-625-91883-2-4

TEMmuz 2026

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	viii
1. GİRİŞ.....	10
2. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE ORGANİK TARIMIN GELİŞİMİ: TRENDLER, HETEROGENLİK VE HEDEF GERİLİMİ.....	12
3. TÜRKİYE'DE TARIM ALANI DİNAMİKLERİ VE ORGANİK TARIMIN GELİŞİM SEYRİ.....	14
4. ÜLKE BAZINDA ORGANİK TARIM MEVZUATI VE UYGULAMA ESASLARI.....	16
4.1. Türkiye Cumhuriyeti.....	16
4.2. Avrupa Birliği.....	16
4.3. Amerika Birleşik Devletleri.....	16
4.4. Japonya.....	17
5. TÜRKİYE-AB-ABD-JAPONYA ARASINDA ORGANİK TARIM UYGULAMALARININ TEMEL FARKLILIKLARI.....	18
5.1. Hukuki Çerçeve ve Standardizasyon Düzeyi.....	18
5.2. Sertifikalandırma ve Denetim Organizasyonu.....	18
5.3. Girdi Kullanımı ve Üretim Yaklaşımı.....	18
5.4. Hayvansal Üretim Koşulları.....	18
5.5. Etiketleme ve Logo Kullanımı.....	19
5.6. İzlenebilirlik ve Kayıt Yükümlülükleri.....	19
5.7. Uluslararası Ticaret, Eşdeğerlik ve Uyum Tartışmaları.....	19
6. SAHA-MEVZUAT UYUMSUZLUKLARININ BELİRLENMESİ VE RAPORLANMASI.....	20
6.1. Denetim Raporları ve Uygunsuzluk Kayıtları.....	20

6.2. Üretici Geri Bildirimleri ve Saha Temelli Veri Toplama.....	20
6.3. İzleme-Değerlendirme Sistemleri ve Dijital Kayıt Altyapısı	20
6.4. Kamu Kurumlarının Raporları ve Resmi Değerlendirmeler.....	20
6.5. Uluslararası Organizasyonlar ve Standart Çerçeveleri.....	21
6.6. Tüketici Şikâyetleri, Piyasa Gözetimi ve Medya Yansımaları.....	21
6.7. Uygunsuzlukların Sınıflandırılması ve Raporlama Çıktıları.....	21
7. DÜNYADA ORGANİK TARIMIN KARŞILAŞTIĞI TEMEL PROBLEMLER.....	22
7.1. Ekonomik ve Finansal Zorluklar	22
7.2. Verimlilik ve Üretimle İlgili Teknik Zorluklar.....	22
7.3. Sertifikasyon, Denetim ve Standartlarla İlgili Problemler.....	22
7.4. Bilgi, Eğitim ve Kapasite Eksikliği.....	22
7.5. Sosyal ve Davranışsal Engeller.....	23
7.6. Politika, Yönetişim ve Kurumsal Sorunlar	23
8. TÜRKİYE'DE ORGANİK TARIMIN KARŞILAŞTIĞI YAPISAL PROBLEMLER.....	24
8.1. Ekonomik Fizibilite ve Maliyet Yapısındaki Sürdürülebilirlik Sorunları.....	24
8.2. Pazar Erişimi ve Tedarik Zincirindeki Yapısal Zorluklar.....	24
8.3. Bilgiye Dayalı Risk Algısı, Eğitim ve Kapasite Eksikliği	24
8.4. Politik ve Kurumsal Çerçeveadaki Eksiklikler.....	25
8.5. Sosyal Yapı, Emek Yoğunluk ve Toplumsal Cinsiyet Dinamikleri.....	25
8.6. Bölgesel Farklılıklar ve Üretim Sistemi Kaynaklı Uygulama Sorunları.....	25
8.7. Girişimcilik, Yenilik ve İnovasyon Kapasitesindeki Sınırlılıklar.....	25
9. POLİTİKA ÖNERİLERİ	26
9.1. Ekonomik Teşviklerin Güçlendirilmesi ve Geçiş Sürecinin Desteklenmesi.....	26

9.1.1. Geçiş Dönemi Desteklerinin Artırılması ve Yeniden Yapılandırılması.	26
9.1.2. Sertifikasyon ve Denetim Maliyetlerinin Sûbvansede Edilmesi.....	27
9.1.3. Finansmana Erişim: Düşük Faizli Kredi ve Teminat Kolaylığı.....	27
9.1.4. Organik Girdilerde Maliyet Azaltımı.....	27
9.1.5. Yeşil Tarım Uygulamaları ve Organik Girdi Desteği.....	32
9.2. Pazar Yapısının Güçlendirilmesi ve Organik Ürün Değer Zincirinin Geliştirilmesi.....	34
9.2.1. Bölgesel Organik Ürün Pazarlarının Kurulması.....	34
9.2.2. Doğrudan Satış Kanallarının Desteklenmesi.....	34
9.2.3. Organik Ürünlerde İzlenebilirlik Sisteminin Zorunlu Hâle Getirilmesi.....	35
9.2.4. Kamu Alımları ve Okul Beslenme Programları.....	35
9.3. Eğitim, Yayım ve Kapasite Geliştirme Programlarının Genişletilmesi	35
9.3.1. Bölgesel Organik Tarım Eğitim Merkezlerinin Kurulması.....	35
9.3.2. Uygulamalı Eğitim Modelleri ve Demonstrasyon Altyapısı	35
9.3.3. Organik Tarım Danışmanlığı için İstihdam ve Sertifikasyon Modeli ...	36
9.3.4. Kadın Çiftçiler ve Genç Üreticiler için Kapasite Programları	36
9.4. Kurumsal ve Politik Çerçevenin Güçlendirilmesi.....	36
9.4.1. Organik Tarım Ulusal Koordinasyon Kurulu (OTUK)	36
9.4.2. 5262 Sayılı Organik Tarım Kanunu'nun Güncellenmesi.....	36
9.4.3. Ulusal Strateji Belgesi ve Yol Haritası.....	36
9.4.4. Yerel Yönetimlerin Rolü.....	37
9.5. Sosyal Boyutun Güçlendirilmesi ve Kırsal Kalkınmanın Desteklenmesi	37
9.5.1. Kadın Emeęinin Görünürlüğünü Artıran Destekler	37
9.5.2. Genç Çiftçilerin Organik Tarıma Yönlendirilmesi.....	37

9.5.3. Organik Tarımı Destekleyen Sosyal Norm Kampanyaları	37
9.6. Bölgesel Farklılıkları Gözeten ve Ekolojik Temelli Planlama.....	37
9.6.1. Ekolojik Üretim Bölgelerinin Belirlenmesi.....	37
9.6.2. Kaynak Temelli Destek Farklılaştırması.....	37
9.6.3. İklim Değişikliğine Uyum ile Bütünleştirme	38
9.6.4. Agroekolojik Living Lab Temelli Organik Üretim Havzası ve Ortak İşletme Modeli	38
9.7. Girişimcilik, Teknoloji ve İnovasyon Ekosisteminin Güçlendirilmesi	39
9.7.1. Yenilikçi Teknoloji Destekleri.....	39
9.7.2. Start-Up ve Teknopark Destekleri	40
9.7.3. Kooperatiflerin Dijitalleşmesi	40
10. SONUÇ.....	41
KAYNAKÇA.....	43

ÖN SÖZ

Tarım, insanlığın en temel yaşam kaynaklarından biri olmasının ötesinde; gıda güvenliği, çevresel sürdürülebilirlik, kırsal kalkınma, ekonomik büyüme ve toplumsal refahın kesişim noktasında yer alan stratejik bir alandır. Günümüzde iklim değişikliği, doğal kaynakların hızla tükenmesi, biyolojik çeşitlilik kaybı ve artan çevresel baskılar, tarım politikalarının yeniden ele alınmasını zorunlu kılmaktadır. Bu dönüşüm sürecinde organik tarım; yalnızca alternatif bir üretim yöntemi değil, aynı zamanda sürdürülebilir kalkınmanın temel araçlarından biri olarak öne çıkmaktadır.

Türkiye, sahip olduğu iklim çeşitliliği, verimli tarım arazileri ve zengin biyolojik kaynaklarıyla organik tarım konusunda önemli bir potansiyele sahiptir. Buna rağmen organik üretimin toplam tarım alanları içerisindeki payı hâlen istenilen seviyede değildir. Üretim maliyetleri, sertifikasyon süreçleri, pazarlama sorunları, tüketici farkındalığının sınırlı olması ve kurumsal koordinasyon eksiklikleri gibi birçok yapısal sorun, sektörün gelişimini sınırlandırmaktadır. Bu nedenle organik tarımın yalnızca üretim boyutuyla değil; ekonomi, hukuk, kamu yönetimi, çevre politikaları, kırsal kalkınma ve toplumsal dönüşüm perspektifleriyle birlikte ele alınması büyük önem taşımaktadır.

Kamu Politikaları Araştırma ve Geliştirme Merkezi (KAPGEM) olarak temel hedefimiz, ülkemizin karşı karşıya bulunduğu yapısal sorunlara bilimsel temelli, uygulanabilir ve yenilikçi politika önerileri geliştirmektir. Hazırladığımız her politika raporu ve kitap çalışması, yalnızca mevcut durumu analiz etmeyi değil; karar alıcılara yol gösterecek somut çözüm önerileri üretmeyi amaçlamaktadır. Elinizde bulunan bu eser de bu anlayışın

önemli örneklerinden biridir.

Bu çalışma; dünyada organik tarımın gelişim eğilimlerini ortaya koymasının yanı sıra Avrupa Birliği, Amerika Birleşik Devletleri, Japonya ve Türkiye'deki uygulamaları karşılaştırmalı olarak değerlendirmekte; Türkiye'nin organik tarım alanındaki yapısal sorunlarını çok boyutlu bir bakış açısıyla analiz etmektedir. Daha da önemlisi eser, ekonomik teşviklerden mevzuat düzenlemelerine, eğitim politikalarından dijital izlenebilirlik sistemlerine, yerel yönetimlerin rolünden kırsal kalkınma stratejilerine kadar uzanan kapsamlı politika önerileri sunarak karar vericilere güçlü bir yol haritası ortaya koymaktadır.

Politika üretiminin yalnızca sorunları tespit etmekten ibaret olmadığına inanıyoruz. Gerçek politika üretimi; uygulanabilir çözümler geliştirmeyi, farklı kurumlar arasında iş birliğini güçlendirmeyi ve geleceğe yönelik sürdürülebilir bir vizyon oluşturmayı gerektirir. Organik tarımın geliştirilmesi de ancak kamu kurumları, üniversiteler, yerel yönetimler, üreticiler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektörün ortak hareket ettiği bütüncül bir yaklaşımla mümkün olacaktır.

Bu değerli çalışmayı hazırlayan Doç. Dr. Ayhan KOCAMAN'a, Doç. Dr. Ertuğrul ESMERAY'a, Dr. Öğr. Üyesi Fatih SAKA'ya ve Dr. Öğr. Üyesi Saim YILDIRIMER'e katkılarından dolayı teşekkür ediyor; eserin politika yapıcılara, akademisyenlere, uygulayıcılara, üreticilere ve organik tarım alanında çalışan tüm paydaşlara önemli katkılar sunmasını temenni ediyorum.

Prof. Dr. Fatih KIRIŞIK

Editör/KAPGEM Koordinatörü

1. GİRİŞ

Tarım sektörü; gıda üretiminin sürekliliği kadar çevresel sürdürülebilirlik, kırsal kalkınma ve toplumsal refah açısından da stratejik bir konumdadır. Son yıllarda küresel ölçekte artan çevresel baskılar; toprak erozyonu, biyoçeşitlilik kaybı, iklim değişikliğine bağlı üretkenlik düşüşleri ve kimyasal girdilerin yoğun kullanımının ekosistemlerde yarattığı bozulmalar nedeniyle sürdürülebilir tarım yaklaşımlarına geçişin gerekliliğini daha görünür kılmıştır. Bu çerçevede Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), Uluslararası Organik Tarım Hareketleri Federasyonu (IFOAM) ve Avrupa Birliği'nin Yeşil Mutabakat hedefleri; tarımsal üretimde kimyasal bağımlılığı azaltmayı ve ekolojik temelli üretim modellerini güçlendirmeyi teşvik etmektedir. Dolayısıyla organik tarım, yalnız çevresel değil aynı zamanda sosyoekonomik boyutları olan önemli bir politika alanı olarak öne çıkmaktadır.

Organik tarım; çevresel sürdürülebilirliği artırmayı, hayvan refahını gözetmeyi ve güvenilir gıda üretimini sağlamayı hedefleyen ilkelere dayalı bir üretim sistemidir. IFOAM'a göre organik tarım; ekolojik süreçleri, biyoçeşitliliği ve biyolojik döngüleri entegre eden, sentetik girdilerin kullanımını en aza indiren ve yerel ekolojik koşulları dikkate alan bütüncül bir yaklaşım olarak tanımlanmaktadır (Yakovleva & Kapralov, 2023). Organik tarımın küresel ölçekte yükselişi, geleneksel yöntemlerle üretilen gıdalara kıyasla daha sağlıklı, güvenilir ve çevre dostu olarak algılanan organik ürünlere yönelik artan tüketici talebiyle de yakından ilişkilidir (Mansumlu, 2024). Organik üretimin güvenilirliğini sağlayan temel kurumsal unsurlardan biri sertifikasyon mekanizmalarıdır. Sertifikasyon, organik standartlara uyumu güvence altına alarak hem üreticinin pazara erişimini kolaylaştırmakta hem de tüketici nezdinde güven tesis etmektedir (Chopin vd., 2023). Bu süreç; toprak verimliliği yönetimi, zararlı ve hastalık kontrolü, girdi kullanımı ve doğal kaynakların korunmasına ilişkin belirlenmiş standartlara sıkı bağlılık gerektirir (Kunsook vd., 2024). Böylece organik ürünlerin bütünlüğü korunurken üreticilerin ekolojik ve gıda güvenliği beklentilerini karşılaması beklenmektedir (Miśniakiewicz vd., 2021). Bununla birlikte piyasa ve mali baskıların bazı üreticileri organik standartların bütüncül ruhundan uzaklaşmaya yönelebileceği; dolayısıyla organik uygulamaların “gelenekselleşmesi” riskinin dikkate alınması gerektiği vurgulanmaktadır (McGee & Alvarez, 2016). Organik tarımın faydaları yalnızca gıda üretimiyle sınırlı değildir; toprak sağlığının iyileşmesi, biyoçeşitliliğin artması, su kalitesinin korunması ve iklim değişikliğine karşı kırılganlığın azaltılması gibi çok boyutlu etkileri kapsar (Darnhofer vd., 2010). Organik

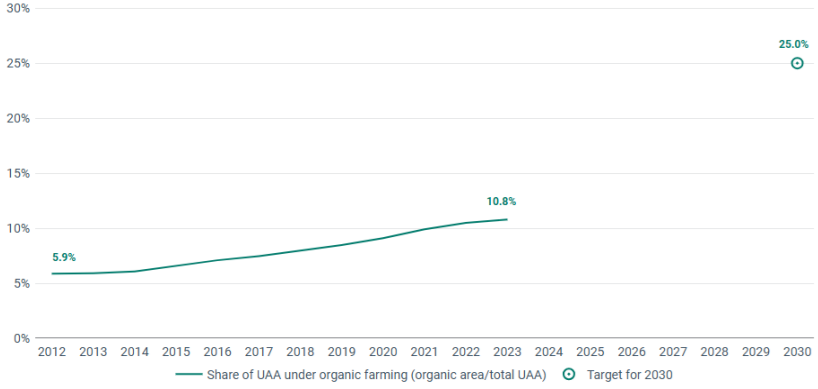
sistemlerin iklim değişkenliğine karşı daha yüksek dayanıklılık sergileyebildiği; bu yönüyle gıda güvenliği ve sürdürülebilirlik hedeflerine katkı sunabileceği ifade edilmektedir (Meemken & Qaim, 2018). Organik uygulamalarda kompost ve organik gübre kullanımının vurgulanması da uzun vadede toprak yapısını, karbon depolama kapasitesini ve biyolojik faaliyeti güçlendiren kritik bir bileşen olarak öne çıkmaktadır (Raj vd., 2024).

Organik tarım, dünya genelinde birçok ülkede tarım politikalarının ve üretim pratiklerinin önemli bir bileşeni haline gelmiş olmakla birlikte bölgeler arasında farklı ölçek ve hızlarda gelişmektedir. Kuzey Amerika’da, özellikle Amerika Birleşik Devletleri’nde organik üretimin belirli bölgelerde yoğunlaştığı; Avrupa’da ise politika hedefleri ve kamu destekleriyle birlikte organik tarımın daha güçlü bir kurumsal çerçeve içinde büyüdüğü bildirilmektedir (Abbott, 2023; Reganold & Wachter, 2016; Konstantinidis, 2018; Calabrò & Vieri, 2023; Tuck vd., 2014). Asya’da Hindistan gibi ülkelerde organik tarım; sürdürülebilir kalkınma hedefleri ve ihracat potansiyeliyle ilişkili olarak gelişirken (Mendon vd., 2018; ICAR, 2015; APEDA, t.y.) Afrika’da Kenya ve Uganda gibi ülkelerde sertifikasyon, pazar erişimi ve altyapı kısıtları nedeniyle ölçeğin görece sınırlı kalabildiği ifade edilmektedir (Patle vd., 2014; Patle vd., 2020). Avustralya’da organik pazarın sağlık bilinci yüksek tüketiciler ve ihracat fırsatlarıyla büyüdüğü; Güney Amerika’da ise üretimin soya, kahve gibi ürünlerde iç pazar ve ihracat dinamiklerinin birleşimiyle şekillendiği belirtilmektedir (Rundlöf & Smith, 2006; Wani vd., 2017; Seufert vd., 2012).

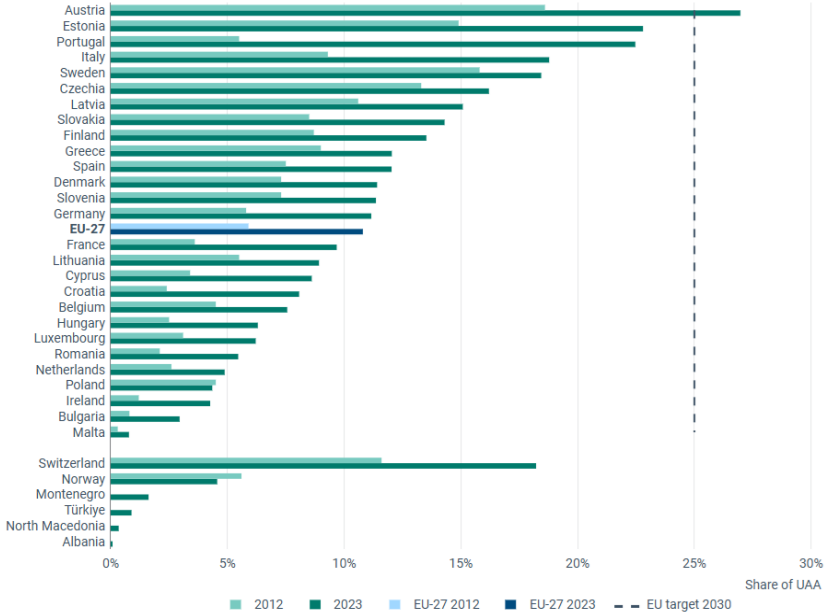
2. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE ORGANİK TARIMIN GELİŞİMİ: TRENDLER, HETEROGENLİK VE HEDEF GERİLİMİ

Organik ürünlere yönelik artan talep ve politika desteği sonucunda AB'de organik tarım altındaki tarım alanı payı, 2012'de %5,9 iken 2023'te %10,8'e yükselmiştir (EEA, 2025; Şekil 1). EEA (2025) verileri, 2012-2023 dönemi için yıllık bileşik büyüme oranının %5,7 olduğunu ancak 2030'da %25 hedefine ulaşmak için 2023-2030 döneminde bu oranın %12,7'ye çıkarılmasının gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu hedef patikası, yılda yaklaşık 3,26 milyon hektar olmak üzere 2023-2030 arasında toplam 22,8 milyon hektar alanın organik üretime dönüştürülmesi ihtiyacına işaret etmektedir (EEA, 2025). Aynı kaynak, Avrupa Yeşil Mutabakat hedefinin 2030'a kadar karşılanamaması olasılığının yüksek olduğuna; 2022'den itibaren talebin daha istikrarsız hale geldiğine ve mevcut politika desteğinin tek başına hedefe ulaşmak için yeterli olmayabileceğine dikkat çekmektedir (EEA, 2025). Bu bulgu, organik tarımın ölçeklenmesinde yalnızca arz yönlü tedbirlerin değil, talep/pazar istikrarı ve yönetim bileşenlerinin de belirleyici olduğunu göstermektedir.

Üye devletler arasında organik alan payı bakımından belirgin heterojenlik bulunmaktadır. Organik tarıma ayrılan kullanılan tarım alanı (UAA) payı, Polonya hariç tüm üye devletlerde 2012-2023 döneminde artış göstermiştir (EEA, 2025; Şekil 2). Polonya'da toplam eğilim düşüş yönünde olmakla birlikte 2020'den itibaren payın %3,45'ten %4,35'e yükselmesi; buna karşılık İsveç'te aynı dönemde payın %20,31'den %18,44'e gerilemesi, ülke dinamiklerinin farklılaştığını göstermektedir. 2023 yılında, 10 üye devletin 2022 yılına kıyasla yıllık bazda düşüş kaydetmesi, 2012'den bu yana bu tür bir düşüşün gözlemlendiği en yüksek ülke sayısına işaret etmektedir. Avusturya, Estonya ve Portekiz'in 2022'de %20'nin üzerinde paylara ulaştığı; İtalya ve İsveç'in 2023'te yaklaşık %19 düzeyinde seyrettiği bildirilmektedir. Buna karşın organik alan payının %5'in altında kaldığı üye devletler bulunmaktadır ve en düşük oranlar İrlanda, Bulgaristan ve Malta'da raporlanmaktadır (EEA, 2025). Avrupa Ekonomik Alanı üyesi ve iş birliği yapan ülkelerde de İsviçre hariç organik alan payının genellikle %5'in altında seyrettiği; İsviçre'de artış, Norveç'te ise azalma yönünde bir eğilim bulunduğu ifade edilmektedir (EEA, 2025; Şekil 2).

Şekil 1. 2012-2023 dönemi boyunca AB-27 ülkelerinde organik tarım için kullanılan tarım alanının (UAA) payı (EEA, 2025).

Şekil 2. 2012 ve 2023 yıllarında ülkelere ve AB-27'ye göre toplam kullanılan tarım alanının (UAA) organik tarım altındaki payı (EEA, 2025).

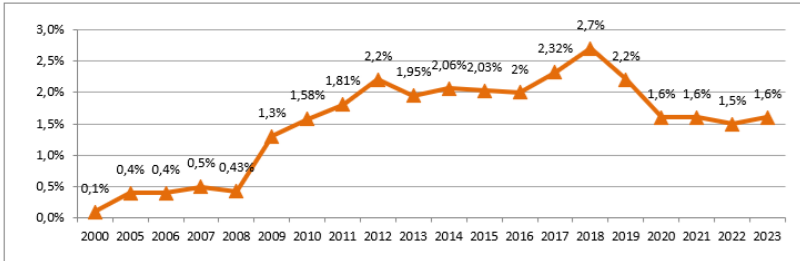
3. TÜRKİYE’DE TARIM ALANI DİNAMİKLERİ VE ORGANİK TARIMIN GELİŞİM SEYRİ

TÜİK’in 2023 yılı verilerine göre çayır ve mera arazisi dâhil toplam tarım alanı 38.588.000 hektardır. Türkiye’de nüfus artarken toplam tarım alanlarının azalması, kişi başına düşen tarım alanının daralmasına yol açmıştır. 1990-2018 döneminde Türkiye nüfusunda yaklaşık %45,2 artış olurken, aynı dönemde kişi başına düşen tarım alanındaki daralma %9,3 olarak gerçekleşmiştir. Bu tablo, tarımsal üretimin sürdürülebilirliğinin yalnızca üretim artışı üzerinden değil, kaynak verimliliği ve arazi yönetimi üzerinden de değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Türkiye’de organik tarımın gelişimi, hem dikkat çekici bir büyüme dinamiğine hem de belirgin yapısal zorluklara işaret eden ikili bir seyir izlemektedir. 1980’lerin ortalarından itibaren özellikle Avrupa ülkelerine yönelik ihracat hedefleri doğrultusunda organik üretim alanlarında önemli artışlar yaşanmıştır (Rehber & Turhan, 2002). 2002 yılında 150 olan organik ürün sayısının 2023’te 259’a; 12.428 olan organik üretim yapan çiftçi sayısının ise 42.189’a yükselmesi, sektörde kurumsallaşma ve üretim çeşitliliğinin belirgin biçimde genişlediğini göstermektedir (T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, t.y.; Şekil 2). Benzer şekilde Türkiye’de organik sebze üretim alanının 203.811 hektardan yaklaşık 626.884 hektara yükselmesi; ekili alanda yaklaşık 2,5 kat, üretim miktarında ise yaklaşık dört kata varan bir büyüme anlamına gelmiştir (Kaya & Bay, 2020). Bu büyüme eğilimi, Türkiye’nin küresel organik tarım sektöründeki görünürlüğünün dikkate değer olduğunu düşündürmektedir (Kaya & Salık, 2023). Bununla birlikte 2023 yılı itibarıyla organik tarım yapılan alanın toplam tarımsal alan içindeki payının yaklaşık %1,6 düzeyinde kalması, ölçeklenme ve iç pazar derinliği açısından önemli bir sınırlılığa işaret etmektedir (T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, t.y.; Şekil 2). Dünya genelinde organik tarımın toplam tarım alanı içindeki payı 2022’de %2,0 düzeyinde raporlanırken (Agence BIO, 2024), AB’de payın 2023 itibarıyla %10,8’e ulaşması (EEA, 2025; Şekil 2), Türkiye’nin organik alan payının görece olarak düşük kaldığını göstermektedir. Öte yandan son dönem literatür ve istatistikler, organik tarım alanları ve üretici sayısındaki artışın son yıllarda yavaşladığını ve bazı dönemlerde gerileme eğilimi gösterebildiğini ortaya koymaktadır (Gül & Kadakoğlu, 2024). İç pazarda tüketici farkındalığının görece düşük olması ve organik ürünlerin güvenilirliği ile fiyat düzeyleri konusundaki tereddütler, organik pazarın derinleşmesini zorlaştırmaktadır (Kaya & Salık, 2023). Üretici tarafında ise sertifikasyon maliyetleri, geçiş döneminde verimde yaşanabilecek

dalgalanmalar, bilgi ve teknik destek eksikliği ile pazar belirsizlikleri, dönüşümü ekonomik ve davranışsal açıdan riskli hâle getirmektedir (Akyüz & Theuvsen, 2020; Mzoughi, 2011). Bu genel görünüm, Türkiye’de organik tarım performansını belirleyen faktörlerin yalnızca ekonomik boyutla sınırlı olmadığını; kurumsal, sosyal ve bölgesel dinamiklerin de süreci güçlü biçimde etkilediğini göstermektedir. Birçok çalışma; organik tarımın benimsenmesinde çiftçi eğitimi, tarımsal deneyim, sosyal ağlara erişim ve yerel altyapının kritik rol oynadığını vurgulamaktadır (Çukur, 2019; Demiryürek vd., 2008). Ayrıca 5262 sayılı Organik Tarım Kanunu ve ilgili yönetmeliklerle hukuki çerçeve oluşturulmuş olsa da sertifikasyon süreçlerinin karmaşıklığı, denetim mekanizmalarının maliyeti ve teşviklerin bölgesel gereksinimleri tam olarak yansıtmaması uygulamada aksaklıklara yol açabilmektedir (Boz & Kaynakçı, 2019; Oelofse vd., 2011). Literatürde çoğunlukla organik tarımın çevresel faydaları, üretim teknikleri ve pazar eğilimleri tartışılırken politika tasarımı, yönetim mekanizmaları, bölgesel farklılıklar ve çok aktörlü iş birliği modellerinin görece sınırlı ele alındığı görülmektedir (Moschitz & Stolze, 2009; Borda vd., 2023). Bu nedenle organik tarımın ölçeklenebilirliği ve uzun vadeli sürdürülebilirliği; finansal teşvikler, pazar istikrarı, bilgi ve kapasite geliştirme, yerel yönetimlerin rolü ve sivil toplum-kamu-özel sektör iş birliklerini içeren bütüncül bir çerçeve içinde değerlendirilmelidir.

Bu çalışmanın amacı; (i) dünyada organik tarımın ekonomik, kurumsal ve sosyal zorluklarını ortaya koymak, (ii) Türkiye’de organik tarımın karşılaştığı özgün engelleri ve fırsatları sentezlemek ve (iii) bölgesel dinamikleri dikkate alan çok düzeyli bir politika tasarımı için somut araçlar ve yol haritası önermektir.

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı, 2024

Notlar: (1) Geçiş süreci verileri dahil edilmştir. (2) Üretim alanlarına doğal toplama alanları dahildir.

Şekil 3. Organik Tarım Alanlarının Toplam Tarım Alanları İçerisindeki Oranı (%)

4. ÜLKE BAZINDA ORGANİK TARIM MEVZUATI VE UYGULAMA ESASLARI

Türkiye Cumhuriyeti, Avrupa Birliği, Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya’da organik tarım; her bir yargı alanının kendi mevzuatı, denetim örgütlenmesi ve sertifikasyon yaklaşımı çerçevesinde tanımlanmakta ve yürütülmektedir. Bu mevzuat setleri; üretim, işleme, ambalajlama, etiketleme, pazarlama ve denetim/izlenebilirlik süreçlerini kapsayan bir “ürün bütünlüğü” mimarisi kurmayı amaçlar. Düzenlemeler, ülkelerin tarımsal üretim yapısı, pazar özellikleri, tüketici beklentileri ve uluslararası ticaret hedefleriyle birlikte şekillenir. Bu nedenle, organik tarım faaliyetlerinin planlanmasında ve özellikle ihracata dönük üretimde, ürünün pazara sunulacağı ülkenin mevzuatına uyum, uygulamanın temel bileşenlerinden biri olarak ele alınmalıdır.

4.1. Türkiye Cumhuriyeti

Türkiye’de organik tarım, 5262 sayılı Organik Tarım Kanunu ve bu kanuna dayanılarak çıkarılan “Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik” kapsamında düzenlenmektedir. Düzenleyici çerçeve; organik üretimden hasat sonrası işlemlere, ambalajlama ve etiketlemeden pazarlamaya kadar uzanan süreçleri tanımlar ve “kayıt-kontrol-izlenebilirlik” mantığı üzerinden organik ürün bütünlüğünün korunmasını hedefler. Uygulamada sertifikasyon ve denetim süreçleri, Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından yetkilendirilen kontrol ve sertifikasyon kuruluşları aracılığıyla yürütülür (Demiryürek vd., 2008). Böylelikle organik ürün iddiasının doğrulanması; üretim uygulamalarının kayıt altına alınması, saha kontrolü ve belgelendirme süreçleriyle birlikte işletilir.

4.2. Avrupa Birliği

Avrupa Birliği’nde organik tarım, 1 Ocak 2022 itibarıyla yürürlüğe giren (EU) 2018/848 sayılı düzenleme çerçevesinde yürütülmektedir. Bu çerçeve; organik ürünlerin üretimi, işlenmesi, etiketlenmesi ve kontrolüne ilişkin ortak kuralları tanımlayarak üye ülkeler arasında standardizasyonu güçlendirmeyi amaçlar. AB yaklaşımında organik üretim, yalnızca üretim teknikleriyle sınırlı bir uygulama alanı değil; aynı zamanda tüketici güveni, ortak pazar işleyişi ve izlenebilirlik ilkeleriyle bütünleşen kurumsal bir sistem olarak ele alınır.

4.3. Amerika Birleşik Devletleri

ABD’de organik tarım, USDA bünyesindeki National Organic Program (NOP) kapsamında düzenlenmektedir. NOP; üretim, işleme, etiketleme ve denetim/sertifikasyona ilişkin standartları belirleyen ulusal bir çerçeve niteliğindedir. Organik ürünlerin “USDA Organic” etiketiyle

pazarlanabilmesi, NOP standartlarına uyumun belgelenmesi ve USDA tarafından akredite edilmiş kuruluşlar aracılığıyla sertifikasyon süreçlerinin tamamlanmasıyla ilişkilidir. Dolayısıyla ABD sistemi, güçlü bir belgelendirme ve kayıt disiplinine dayalı bir “uygunluk kanıtı” yaklaşımı üzerinden işlemektedir.

4.4. Japonya

Japonya’da organik tarım, Japanese Agricultural Standards (JAS) sistemiyle düzenlenmektedir. JAS; organik bitkisel üretim, bitkisel kökenli işlenmiş ürünler ve ilgili ürün grupları için kurallar tanımlar; organik iddiasının pazarda kullanılabilmesi ise JAS sertifikası ve JAS logosunun varlığıyla doğrudan ilişkilidir. Bu yönüyle JAS yaklaşımı, pazarda organik iddianın “tanınabilirlik ve doğrulanabilirlik” temelinde standartlaştırılmasını sağlayan bir çerçeve olarak işler.

5. TÜRKİYE-AB-ABD-JAPONYA ARASINDA ORGANİK TARIM UYGULAMALARININ TEMEL FARKLILIKLARI

Türkiye, AB, ABD ve Japonya'nın organik tarım sistemleri arasında ortak ilkeler bulunmakla birlikte; hukuki çerçevenin kapsamı, denetim-sertifikasyonun organizasyonu, izin verilen girdiler, hayvansal üretim koşulları, etiketleme ve logo kullanımı ile uluslararası ticarete eşdeğerlik/uyum mekanizmaları bakımından belirgin farklılıklar gözlenmektedir. Bu farklılıklar, özellikle çoklu pazarlara ihracat yapan üreticiler için uygulama disiplini doğrudan etkileyen bir unsur olarak önem taşır (Rehber & Turhan, 2002).

5.1. Hukuki Çerçeve ve Standardizasyon Düzeyi

Türkiye'de organik tarım; ulusal kanun ve yönetmeliklerle düzenlenmekte, uygulamalar çoğu zaman AB standartlarına uyum perspektifi içinde yorumlanmaktadır (Demiryürek vd., 2008). AB, (EU) 2018/848 üye ülkeler arasında ortak kurallar ve kontrol ilkeleri oluşturarak standardizasyonu güçlendirmiştir. ABD'de USDA-NOP, ayrıntılı bir ulusal standart seti niteliği taşıırken Japonya'da JAS, iç pazarda "organik" tanımının kullanılmasını sertifika ve logo şartına güçlü biçimde bağlamaktadır.

5.2. Sertifikalandırma ve Denetim Organizasyonu

Türkiye'de sertifikasyon, Bakanlık tarafından yetkilendirilen kontrol-sertifikasyon kuruluşları aracılığıyla yürütülmektedir (Demiryürek vd., 2008). AB'de üye ülkelerdeki yetkili otoriteler ve kontrol kuruluşları aracılığıyla yürütülen, birlik düzeyinde uyumlaştırılmış bir denetim mimarisi bulunmaktadır. ABD'de sertifikasyon, USDA tarafından akredite edilen kuruluşlar aracılığıyla yürütülür ve organik etiketleme için NOP uyumluluğu kritik öneme sahiptir. Japonya'da ise JAS'a özgü sertifikasyon süreçleri ve logo kullanımı, pazar tanımı açısından belirleyici bir rol oynar.

5.3. Girdi Kullanımı ve Üretim Yaklaşımı

Organik üretimde izin verilen girdiler ve yasaklı uygulamalar, ülkeler arasında ayrıntı düzeyinde farklılık gösterebilir. Bu farklılıklar; ürünün hangi pazara sunulacağına bağlı olarak girdi seçimi, uygulama zamanlaması ve kayıt düzeni gibi pratikleri etkileyebilir. Bu nedenle hedef pazarın girdi listeleri ve kullanım koşullarının uygulama öncesinde sistematik biçimde kontrol edilmesi temel bir uyum adımıdır.

5.4. Hayvansal Üretim Koşulları

Hayvansal üretimde yemleme, hayvan refahı, antibiyotik/ilâç kullanımı, barınak ve dolaşım alanları gibi unsurlar ülkeler arasında farklı

ayrıntı setleriyle tanımlanabilmektedir. Bu nedenle bitkisel üretime kıyasla hayvansal üretimde mevzuat farkları daha görünür hâle gelebilir (Oelofse vd., 2011).

5.5. Etiketleme ve Logo Kullanımı

Etiketleme, tüketici güveni ve pazar standardizasyonu açısından organik sistemin “görünür” bileşenidir. AB, ABD ve Japonya gibi büyük pazarlarda, organik iddianın kullanımı çoğu zaman ilgili logo/etiket standartlarıyla ilişkilidir. Bu nedenle ihracatçı açısından etiketleme, yalnız bir pazarlama unsuru değil mevzuat uyumunun doğrudan göstergesidir.

5.6. İzlenebilirlik ve Kayıt Yükümlülükleri

İzlenebilirlik; üretimden pazarlamaya tüm aşamalarda kayıt tutma, izleme ve doğrulama süreçlerini kapsar. Denetim sistemleri, izlenebilirlikteki kopuklukları uygunsuzluk olarak ele almakta; bu nedenle kayıt kalitesi, uyumun ana belirleyicilerinden biri hâline gelmektedir (Oelofse vd., 2011).

5.7. Uluslararası Ticaret, Eşdeğerlik ve Uyum Tartışmaları

Organik ürün ticaretinde ülkeler arası sistemler; karşılıklı tanıma, eşdeğerlik ve uyum mekanizmaları üzerinden şekillenir. Bu bağlamda üretici ve ihracatçı açısından kritik mesele, hedef pazardaki organik düzenlemenin hangi koşullarla kabul edildiğinin anlaşılması ve belgelendirilmesidir (Rehber & Turhan, 2002).

6. SAHA-MEVZUAT

UYUMSUZLUKLARININ BELİRLENMESİ

VE RAPORLANMASI

Organik tarım mevzuatı; üretim, kayıt, denetim ve etiketlemeye ilişkin ayrıntılı şartlar tanımlasa da saha koşulları ve pratik uygulamalar nedeniyle uyumsuzluklar ortaya çıkabilmektedir. Bu uyumsuzlukların görünür hâle gelmesi ve sistematik biçimde raporlanması; denetim raporları, üretici geri bildirimleri, izleme-değerlendirme sistemleri, kamu raporları ve tüketici şikâyetleri gibi çoklu kanallar üzerinden gerçekleşir (Demiryürek vd., 2008; Oelofse vd., 2011).

6.1. Denetim Raporları ve Uygunluk Kayıtları

Kontrol/denetim kuruluşları, saha kontrollerinde mevzuata aykırılıkları tespit ederek raporlar. Denetimler; girdi kullanımı, üretim uygulamaları, hasat-sonrası işlemler, depolama koşulları, etiket ve izlenebilirlik kayıtlarını kapsar. Denetim raporları çoğu durumda uygunluğun tanımı ve kapsamı, mevzuatla uyumsuz uygulama türü, kanıt/dokümantasyon ile tarih ve sorumlu taraflar gibi unsurları içerir (Oelofse vd., 2011).

6.2. Üretici Geri Bildirimleri ve Saha Temelli Veri Toplama

Üreticilerin mevzuat uygulamalarında karşılaştığı güçlükler; eğitim/seminer kayıtları, anketler, görüşmeler ve yazılı bildirimlerle derlenebilir. Bu geri bildirimlerde tekrar eden başlıklar çoğunlukla kayıt tutma yükü, girdi temini, geçiş süreci belirsizlikleri ve pazara erişim gibi temalarda yoğunlaşmaktadır (Demiryürek vd., 2008; Çukur, 2019).

6.3. İzleme-Değerlendirme Sistemleri ve Dijital Kayıt Altyapısı

Bazı ülkelerde organik tarım süreçleri dijital platformlar aracılığıyla izlenebilmektedir. Dijital kayıt altyapısı, üretim süreçlerinin izlenebilirliğini güçlendirmeye; denetim bulgularını sınıflandırmaya ve mevzuat uyumunu izlemeye yardımcı olur. Bu tür sistemler, saha verisinin standardize edilmesine ve raporlama kalitesinin artırılmasına katkı sağlayabilir.

6.4. Kamu Kurumlarının Raporları ve Resmi Değerlendirmeler

Denetim verileri ve sahadan gelen geri bildirimler, kamu otoritelerinin hazırladığı değerlendirme raporlarına yansır. Bu raporlar; mevzuatın uygulanabilirliği, denetim süreçlerinin işleyişi ve piyasa gözetimi gibi başlıklarda bütüncül değerlendirmeler sunar. AB bağlamında ulusal otoritelerin farklı aktörlerle kurduğu koordinasyonun politika performansında etkili olduğu vurgulanmaktadır (Moschitz & Stolze, 2009).

6.5. Uluslararası Organizasyonlar ve Standart Çerçevesleri

Uluslararası kuruluşların raporları; organik standartların yorumlanması, ülkeler arası uygulama farkları ve ticari uyum konularında kavramsal bir referans çerçevesi sunabilir. Bu çerçeveler, organik sektörün uluslararası pazara entegrasyonu açısından belirleyici olabilmektedir (Rehber & Turhan, 2002).

6.6. Tüketici Şikâyetleri, Piyasa Gözetimi ve Medya Yansımaları

Etiket, sertifika iddiası ve ürün güvenilirliğine ilişkin tüketici bildirimleri; piyasa gözetiminin bir parçası olarak değerlendirilebilir. Medya yansımaları ise bazı durumlarda kamuoyu farkındalığını artırarak denetim ve izleme süreçlerine yönelik ilgiyi artırabilmektedir.

6.7. Uygunsuzlukların Sınıflandırılması ve Raporlama Çıktıları

Saha-mevzuat uyumsuzlukları raporlanırken bulgular genellikle üç grupta toplanır:

- (i) İdari/teknik uygunsuzluklar (kayıt eksikliği, izlenebilirlik kopukluğu, belge uyumsuzluğu),
- (ii) Girdi/üretim kaynaklı uygunsuzluklar (izin verilmeyen girdi kullanımı, bulaşma riski, süreç ihlalleri),
- (iii) Pazar/etiket kaynaklı uygunsuzluklar (yanlış/eksik etiketleme, logo kullanımı, pazarlama beyanı uyumsuzlukları).

Bu sınıflandırma, sahada hangi başlıklarda daha sık zorlanıldığını sistematik olarak izlemeyi sağlar (Oelofse vd., 2011).

7. DÜNYADA ORGANİK TARIMIN KARŞILAŞTIĞI TEMEL PROBLEMLER

Organik tarımın küresel ölçekte yaygınlaştırılması, çevresel ve sosyal faydalarına rağmen çok boyutlu yapısal engellerle karşı karşıyadır. Literatür; ekonomik fizibilite, pazar istikrarı, bilgi ve kapasite gereksinimleri, işgücü talebi ve düzenleyici çerçeveler arasındaki etkileşimin organik sistemlerin ölçeklenmesini sınırladığını göstermektedir (Meemken & Qaim, 2018; Röös vd., 2018; Mzoughi, 2011). Bu zorluklar, farklı ülkelerde benzer başlıklar altında ortaya çıksa da her ülkenin tarımsal yapısı ve pazar dinamikleri nedeniyle şiddet ve görünürlük düzeyi değişebilmektedir.

7.1. Ekonomik ve Finansal Zorluklar

Organik üretim çoğu durumda daha yoğun işgücü gerektirir ve kimyasal girdilerin kullanılmaması nedeniyle verim kaybı riskini barındırabilir, bu da maliyet yapısını yükselterek ürün fiyatlarını artırabilir (Meemken & Qaim, 2018; Reganold & Wachter, 2016). Buna ek olarak talebin istikrarsız olduğu bölgelerde fiyat oynaklığı, üreticinin gelir güvencesini zayıflatmaktadır. Geçiş döneminde (genellikle 2-3 yıl) ürünlerin organik olarak pazarlanamaması, çiftçinin gelir kaybı yaşamasına neden olabilmektedir (Mzoughi, 2011).

7.2. Verimlilik ve Üretimle İlgili Teknik Zorluklar

Organik tarımın verimi, bazı sistemlerde konvansiyonel sistemlere göre %10–30 daha düşük olabilmektedir (Seufert vd., 2012). Organik gübrelemenin daha yavaş etki göstermesi, kompost yönetiminde yetersizlik olması hâlinde N ve P'nin sınırlayıcı hâle gelmesi gibi teknik sorunlar üretim performansını etkileyebilir. Sentetik pestisitlerin yasak olması, biyolojik yöntemlere bağımlılığı artırır; ancak bu yöntemler her koşulda yeterli etki göstermeyebilir. Ayrıca organik koşullara uygun çeşitlerin sınırlılığı, üretim başarısını düşürebilir (Tuck vd., 2014).

7.3. Sertifikasyon, Denetim ve Standartlarla İlgili Problemler

Sertifikasyon ücretleri ve denetim maliyetleri, özellikle küçük üreticiler için önemli bir giriş engeli oluşturabilir (Chopin vd., 2023). Uluslararası standartlara uyum, bürokratik yükü artırarak küçük üreticilerin piyasaya entegrasyonunu zorlaştırabilir (Oelofse vd., 2011). Ülkeler arasında standartların farklılaşması, uluslararası ticarete ek uyum maliyetleri yaratabilmektedir.

7.4. Bilgi, Eğitim ve Kapasite Eksikliği

Birçok ülkede yaygın hizmetleri organik üreticilere yeterli teknik destek sağlayamamaktadır (Home vd., 2015). Zararlı yönetimi, toprak verimliliği ve kompost uygulamaları gibi alanlarda bilgi açıkları üretimi

sınırlandırabilmektedir. Araştırma bulgularının sahaya aktarımında yaşanan kopukluklar, uygulama kalitesini de etkileyebilir.

7.5. Sosyal ve Davranışsal Engeller

Tüketici güveni, organik pazarın sürdürülebilirliği açısından belirleyicidir. “Gerçekten organik mi?” algısının yaygın olması, pazarda güven sorunu yaratabilmektedir (Miśniakiewicz vd., 2021). Organik ürünlerin yüksek fiyatları tüketici talebini sınırlayabilir. Üretici tarafında ise verim düşüşü ve pazara erişim endişeleri organige geçiş isteğini azaltabilir (Mzoughi, 2011).

7.6. Politika, Yönetişim ve Kurumsal Sorunlar

Organik tarım çoğu ülkede tarım, çevre, sağlık ve ticaret politikaları arasında koordinasyon eksikliği nedeniyle parçalı ele alınabilmektedir (Moschitz & Stolze, 2009). Organik tarımın konvansiyonel tarıma kıyasla daha zayıf teşvik alması veya yerel yönetimlerin planlama süreçlerine yeterince dâhil olmaması da ölçeklenmeyi sınırlandıran başlıca kurumsal zorluklar arasında sayılabilir.

8. TÜRKİYE’DE ORGANİK TARIMIN KARŞILAŞTIĞI YAPISAL PROBLEMLER

Türkiye’de organik tarımın uygulanmasında karşılaşılan sorunlar, yerel bağlamdaki bulgular ile küresel literatürdeki kavramsal çerçeveler birlikte değerlendirildiğinde; ekonomik fizibilite, pazar erişimi, bilgi-kapasite, kurumsal yapı, sosyal dinamikler ve bölgesel farklılıklar ekseninde yoğunlaşmaktadır.

8.1. Ekonomik Fizibilite ve Maliyet Yapısındaki Sürdürülebilirlik Sorunları

Türkiye’de organik tarımın yaygınlaşmasını sınırlayan temel faktörlerden biri, dönüşüm süreci sonrası maliyetler ile beklenen gelir arasındaki belirsizliktir. Sertifikasyon giderleri, geçiş döneminde organik ürün primi kazanılamaması, verim dalgalanmaları ve organik üretimin daha yüksek işgücü gerektirmesi; özellikle küçük ölçekli işletmeler için ekonomik risk oluşturmaktadır (Mzoughi, 2011; Bachmann, 2011; Borda vd., 2023). Buna ek olarak organik ürünlere yönelik talep ve fiyat primlerinin istikrarsızlığı, dönüşüm yatırımlarının geri dönüşünü zorlaştırarak çiftçilerin risk algısını artırmaktadır (Kaya & Salık, 2023; Gül & Kadakoğlu, 2024). Yerel çalışmalar, ekonomik kaygıların organik tarıma geçişte tereddüt yarattığını göstermektedir (Çukur, 2019).

8.2. Pazar Erişimi ve Tedarik Zincirindeki Yapısal Zorluklar

Organik üretimin ekonomik sürdürülebilirliği, üretim sürecinin yanı sıra pazar erişimi ve tedarik zincirinin etkinliğiyle de yakından ilişkilidir. Türkiye’de organik ürünlerin pazarlanmasında örgütlü yapılar sınırlıdır; tüketici farkındalığı düşüktür ve güvenilir dağıtım kanalları yetersizdir (Kaya & Salık, 2023; Gül & Kadakoğlu, 2024). Sertifikasyon süreçlerinin karmaşıklığı ve pazara erişimdeki bürokratik engeller, üreticilerin organik değer zincirine entegrasyonunu zorlaştırabilmektedir (Mzoughi, 2011). Tedarik zincirindeki gecikmeler ve aracılardan yüksek payı, küçük üreticiler açısından rekabet dezavantajı yaratmakta; organik ürün priminin aşınmasına yol açabilmektedir.

8.3. Bilgiye Dayalı Risk Algısı, Eğitim ve Kapasite Eksikliği

Organik tarım; toprak verimliliği, kompost yönetimi, biyolojik zararlı kontrolü ve doğa dostu üretim teknikleri gibi konularda yüksek bilgi gerektirmektedir. Tarımsal danışmanlık hizmetlerinin yetersizliği, çiftçilerin organik üretime ilişkin bilgiye erişimini sınırlamaktadır (Akyüz & Theuvsen, 2020; Röös vd., 2018). Bu durum dönüşüm sürecinin riskli algılanmasına ve benimseme eğiliminin düşmesine neden olabilmektedir (Mzoughi, 2011). Fiyat ve pazar belirsizlikleriyle birleşen bilgi eksikliği, üreticilerin karar alma sürecinde temkinli davranmasını güçlendirmektedir.

(Borda vd., 2023).

8.4. Politik ve Kurumsal Çerçeveadaki Eksiklikler

Organik tarımın başarısı; açık standartlar, güçlü denetim mekanizmaları ve öngörülebilir destek politikaları gerektirir. Türkiye’de 5262 sayılı Kanun hukuki çerçeveyi oluştursa da uygulamada sertifikasyon süreçlerinin karmaşıklığı, denetim maliyetlerinin yüksekliği ve teşviklerin bölgesel gereksinimleri yeterince yansıtmaması politika etkinliğini sınırlandırabilmektedir (Oelofse vd., 2011; Borda vd., 2023). Politika ağlarının koordinasyon düzeyi, organik tarım performansının önemli belirleyicilerinden biri olarak ele alınmaktadır (Moschitz & Stolze, 2009; Łuczka-Bakula & Kalinowski, 2020).

8.5. Sosyal Yapı, Emek Yoğunluk ve Toplumsal Cinsiyet Dinamikleri

Organik tarımın emek yoğun doğası, üretim maliyetlerini artırmakta ve küçük ölçekli aile işletmelerinde işgücü planlamasını zorlaştırmaktadır (Bachmann, 2011). Kadın emeği tarımsal üretimde önemli bir bileşen olmakla birlikte, organik tarımda gerekli olan ek denetim ve bakım yükleri kadınlar üzerinde daha yüksek bir işgücü baskısı oluşturabilmektedir (Home vd., 2015). Ayrıca sosyal ağların zayıf olması ve yerel bilgi paylaşımının sınırlı kalması, dönüşüm sürecini sosyolojik açıdan zorlaştıran unsurlar arasında değerlendirilebilir (Moschitz & Stolze, 2009).

8.6. Bölgesel Farklılıklar ve Üretim Sistemi Kaynaklı Uygulama Sorunları

Türkiye’nin yüksek ekolojik çeşitliliği, organik tarım politikalarının bölgesel düzeyde farklılaşmasını zorunlu kılmaktadır. Karadeniz, Ege ve Akdeniz gibi bölgelerde yapılan çalışmalar; çiftçi eğitimi, tarımsal deneyim, altyapı durumu ve pazar koşullarının başarının belirleyicileri olduğunu ortaya koymaktadır (Çukur, 2019; Kaya & Salık, 2023). İklim, toprak yapısı, su erişimi ve sosyoekonomik koşullar arasındaki farklılıklar nedeniyle “tek tip” destek yaklaşımının ülke geneline eşit derecede etkili olması beklenmemelidir.

8.7. Girişimcilik, Yenilik ve İnovasyon Kapasitesindeki Sınırlılıklar

Organik tarıma geçiş yalnızca teknik bir dönüşüm değil, aynı zamanda girişimcilik ve inovasyon altyapısı gerektiren bir süreçtir. Yenilikçi tarım uygulamalarını destekleyen ağların, genç çiftçi programlarının ve teknoloji transfer mekanizmalarının sınırlı olması, organik tarımın büyüme potansiyelini azaltabilmektedir (Borda vd., 2023). Küresel literatür, yenilikçi çiftçi ağlarının ve arayüz kurumlarının organik tarımın ölçeklenmesinde kritik bir rol oynadığını göstermektedir (Moschitz & Stolze, 2009).

9. POLİTİKA ÖNERİLERİ

Türkiye’de organik tarımın sürdürülebilir biçimde yaygınlaştırılması, yalnızca üretim tekniklerinin geliştirilmesiyle değil; aynı anda ekonomik teşviklerin tasarımı, pazar ve değer zinciri altyapısının güçlendirilmesi, eğitim-yayım-kapasite mekanizmalarının etkinleştirilmesi, kurumsal/yönetişim mimarisinin iyileştirilmesi ve bölgesel farklılıkları gözetken planlama yaklaşımlarının birlikte işletilmesiyle mümkün görünmektedir. Bu bölümde sunulan öneriler, üretici-tüketici-kurumlar düzeyinde uygulanabilir müdahale alanlarını tanımlamakta; geçiş sürecinin risklerini azaltmayı, organik ürün bütünlüğünü korumayı ve iç pazarın derinleşmesini desteklemeyi hedefleyen bütüncül bir politika araç seti sunmaktadır.

9.1. Ekonomik Teşviklerin Güçlendirilmesi ve Geçiş Sürecinin Desteklenmesi

Organik tarıma geçiş, üretici açısından gelir belirsizliği, sertifikasyon/denetim maliyetleri, geçiş döneminde prim elde edememe ve verimde dalgalanma gibi riskleri içeren kritik bir dönemdir. Bu nedenle ekonomik teşvik tasarımı, yalnızca “destek miktarı” değil; geçiş döneminin doğasına uygun bir risk paylaşımı ve öngörülebilirlik yaklaşımıyla ele alınmalıdır. Bu çerçevede geçiş dönemi destekleri yalnızca gelir kaybını telafi eden alan bazlı ödemelerle sınırlı kalmamalı; organik/organomineral gübre, kompost, vermikompost, mikrobiyal gübre, biyostimülant, biyolojik mücadele ajanları, yeşil gübre ve örtü bitkisi uygulamalarını kapsayan yeşil tarım destekleriyle tamamlanmalıdır. Böylece organik tarıma geçiş süreci, yalnızca ekonomik riskin azaltıldığı bir dönem olarak değil, aynı zamanda toprak sağlığının güçlendirildiği, sentetik girdi bağımlılığının azaltıldığı ve üretim sisteminin ekolojik temelde yeniden yapılandırıldığı bir dönüşüm evresi olarak ele alınabilir. AB’deki organik ödeme şemalarında “geçiş (conversion)-bakım/sürdürüm (maintenance)” ayrımının bulunması (Tablo 2) ile Türkiye’de ürün gruplarına göre TL/da üzerinden kurgulanan destek yapısı (Tablo 1) bu açıdan karşılaştırmalı bir çerçeve sağlar.

9.1.1. Geçiş Dönemi Desteklerinin Artırılması ve Yeniden Yapılandırılması

- Geçiş Destek Primi (GDP) Kurgusu: Geçiş döneminde (genellikle 2-3 yıl) organik sertifika alınamadığı/ürün primi tam oluşmadığı için ortaya çıkan gelir kaybını telafi edecek, dönemsel ve kademeli bir “Geçiş Destek Primi” mekanizması uygulanmalıdır.
- Desteklerin Kademeli Tasarımı: Geçişin ilk yıllarında daha güçlü, sonraki yıllarda kademeli azalan bir yapı; üreticinin başlangıç

riskini azaltırken bütçe sürdürülebilirliğini de kolaylaştırır.

- Destek-Taahhüt Uyumu: Geçiş desteği, kayıt tutma/izlenebilirlik ve kontrol süreçleriyle eş zamanlı tasarlanarak “organik ürün bütünlüğü” ile uyumlu çalışmalıdır.

9.1.2. Sertifikasyon ve Denetim Maliyetlerinin Sübvans Edilmesi

- Sertifikasyon Ücret Desteği: Sertifikasyon ücretlerinin %50-70 oranında kamu kaynaklarıyla karşılanması, özellikle küçük üreticiler için giriş bariyerini azaltır.
- Denetim Maliyeti Desteği: Denetim sıklığı ve kapsamı organik bütünlüğün temeli olduğundan, denetim maliyetlerinin üretici üzerinde aşırı yük oluşturmaması için ek maliyet paylaşımı mekanizmaları geliştirilebilir.
- Örgüt Üyeliği ile İlişkilendirme: Mevcut uygulamada olduğu gibi, 1. derece tarımsal amaçlı örgüt üyesi üreticilere %25 ilave organik destek hükmü (Tablo 1 notu) sertifikasyon/denetim maliyet desteğiyle bütünleşik çalışacak şekilde tasarlanmalıdır.

9.1.3. Finansmana Erişim: Düşük Faizli Kredi ve Teminat Kolaylığı

- Geçiş Dönemine Özel Kredi Paketi: Düşük faizli, geri ödemesi geçiş döneminin risk yapısına uygun (ödemesiz dönem içeren) uzun vadeli finansman araçları geliştirilebilir.
- Kredi Teminat Mekanizmaları: Küçük üreticilerin teminat yetersizliği nedeniyle finansmana erişiminin kısıtlanmasını önlemek üzere garanti/teminat kolaylığı sağlanmalıdır.

9.1.4. Organik Girdilerde Maliyet Azaltımı

- Girdi Maliyetlerinin Düşürülmesi: Kompost, organik gübre, biyolojik mücadele ajanları gibi organik üretimde kullanılan girdilerin maliyetini düşürmek için KDV muafiyeti veya indirim uygulanabilir.
- Girdi Arzının Standartlaştırılması: Organik girdilerin kalite standardı ve arz sürekliliği, destekleme tasarımının etkinliğini artıran tamamlayıcı unsurlar olarak değerlendirilmelidir.

Tablo 1. Türkiye’de organik tarım destek ödemeleri (2025-2026; TL/da)

2025-2026 için Organik Tarım Desteği (TL/da) (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, 2025; 2026)		
1. grup ürünler	Bireysel 292,8	Çeltik; ayrıca Ahlat, Alabaş, Arpa, Buğday, Burçak, Caramba, Çavdar, Çayır otu, Darı, Fiğ, Hardalotu, Haşhaşkapsül (ve haşhaşkapsül+dane), Hayvan pancarı, İtalyan çimi, Kapari, Kaplıca, Karabaşotu, Karakafes otu, Keçiboynuzu (harnup), Kırmızı pancar, Korunga, Lavanta (Lavandula), Macar fiği, Madımak, Mahlep, Menengiç, Mersin, Mürdümük, Sakız ağacı (Pistacia lentiscus), Sorgum, Sorgum-Sudan otu melezi, Sudan otu, Sumak, Triticale, Turp otu, Üçgül, Yapay çayır mera, Yem bezelyesi, Yem şalgamı, Yonca, Yulaf.
2. grup ürünler	Bireysel 146,4	Adaçayı, Alıç, Anason, Antep fıstığı, Arapsacı (fençel), Aronya, Ayçiçeği, Badem, Biberiye (rosmarin), Ceviz, Civanperçemi, Çeltik, Çemen (buy), Çörek otu, Defne, Ebegümeci, Ekinezya, Fesleğen (reyhan), Hatmi çiçeği, Hurma, Hünnap, İhlamur, Isırgan otu, Kantaron, Karabuğday, Karpuz, Kavun, Kekik, Kenevir lif, Kestane, Ketan lif, Kızılık, Kimyon, Kinoa, Kişniş, Kivi, Kuşburnu, Kohlraby, Kudret narı, Melissa (oğulotu), Mercanköşk,

		Mercimek, Mısır, Muşmula, Nohut, Pamuk, Pancar, Patates, Pıkan cevizi, Rezene, Safran, Sarmısak (kuru), Silajlık mısır, Soğan (kuru), Soya, Susam, Şeker kamışı, Şekerotu (stevia), Şeker pancarı, Şevketi bostan, Tarçın, Tarhun, Turp, Tütün, Trabzon hurması, Üvez, Yenidünya, Yerfıstığı, Zencefil, Zeytin.
3. grup ürünler	Bireysel 97,6	Çeltik; ayrıca Ahlat, Alabaş, Arpa, Buğday, Burçak, Caramba, Çavdar, Çayır otu, Darı, Fiğ, Hardalotu, Haşhaşkapsül (ve haşhaşkapsül+dane), Hayvan pancarı, İtalyan çimi, Kapari, Kaphca, Karabaşotu, Karakafes otu, Keçiboynuzu (harnup), Kırmızı pancar, Korunga, Lavanta (Lavandula), Macar fiğı, Madımak, Mahlep, Menengiç, Mersin, Mürdümük, Sakız ağacı (Pistacia lentiscus), Sorgum, Sorgum-Sudan otu melezi, Sudan otu, Sumak, Tritikale, Turp otu, Üçgül, Yapay çayır mera, Yem bezelyesi, Yem şalgamı, Yonca, Yulaf.
2026 için Organik Tarım Desteği (TL/da)		
1. grup ürünler	Bireysel 372	
2. grup ürünler	Bireysel 186	
3. grup ürünler	Bireysel 124	

Not: 1. derece tarımsal amaçlı örgüt üyesi üreticilere, ilgili kaleme %25 ilave organik destek hükmü uygulanır (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, 2025).

Tablo 2. Bazı AB ülkelerinde organik tarım için hektar bazlı ödemeler ve uygulama esasları (€/ha/yıl)

Ülke / Program	Ödeme örneği (€/ha/yıl)	Dönem / Not
İrlanda - Organic Farming Scheme (OFS)	Bahçecilik (Horticulture): geçiş süreci (1-2. yıllar) 800 €/ha (1-70 ha), tamamen organik geçmiş (3-5. yıllar) 600 €/ha (1-70 ha). Tarla bitkileri (Tillage): geçiş süreci 320 €/ha, organik devam/bakım 270 €/ha (1-70 ha). Süt sığırcılığı (Dairy): geçiş süreci 350 €/ha, organik devam/bakım 300 €/ha (1-70 ha) Ayrıca katılım ödemesi: ilk yıl 2.000 €, sonraki yıllar 1.400 €. (gov.ie)	5 yıllık şema; başvuru ve yıllık talep BISS (Sürdürülebilirlik için Temel Gelir Desteği) üzerinden, organik kontrol kuruluşuna kayıt şartı vb. (Department of Agriculture, Food and the Marine, 2020).
Fransa - Aide à la conversion à l'AB (CAB)	Örn. “cultures annuelles” için 350 €/ha/yıl (dönüşüm desteği). https://agriculture.gouv.fr/telecharger/135114	Fransa’da organik destekler Telepac/ulusal çerçeve ile yürür; ürün/alan tipine göre tutarlar değişir. (Ministère de l’Agriculture et de la Souveraineté alimentaire, t.y.).
Fransa - Éco-régime (organik statü)	2025 kampanyasında organik statü için 92,05 €/ha (eco-régime ödeme seviyesi).	Bu, CAB (Common Agricultural Policy veya AB Ortak Tarım Politikası) gibi çok yıllık dönüşüm/taahhüt ödemesinden ayrı bir doğrudan ödeme bileşeni olarak çalışır. (Legifrance, 2025).

Ülke / Program	Ödeme örneği (€/ha/yıl)	Dönem / Not
Avusturya - ÖPUL “Biologische Wirtschaftsweise”	Acker-/Garten- /Ackerfutterbau” modülü için 2024’te 221,4 €/ha , 2025’ten itibaren 235 €/ha (temel premium mantığı). (<u>BMK Landwirtschaft</u>)	ÖPUL (Österreichisches Programm für umweltgerechte Landwirtschaft Ya da Avusturya’nın çevreye duyarlı tarım programı) kapsamında organik uygulamalar için ülke programı; ilave modüller/koşullar olabilir. (Agrarmarkt Austria [AMA], 2024).
Almanya (Bavyera örneği) - KULAP “Ökologischer Landbau”	Tarla arazileri (arable): organik devam/bakım 314 €/ha, geçiş/dönüşüm (ilk 2 yıl) 423 €/ha. Çayır-mera (grassland): organik devam/bakım 284 €/ha, geçiş/dönüşüm 380 €/ha. Sebzecilik (vegetables): organik devam/bakım 485 €/ha, geçiş/dönüşüm 630 €/ha. Kalıcı bitkiler (perennial crops): organik devam/bakım 1.000 €/ha, geçiş/dönüşüm 1.300 €/ha. (<u>Bavarian Ministry of Food and Agriculture</u>)	Almanya’da organik primler çoğunlukla eyalet programları ile yürür; bu nedenle “ülke tek tarife” şeklinde okunmamalıdır. (Bavarian Ministry of Food and Agriculture) (Bayerisches Staatsministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Forsten [StMELF], t.y.).

Ülke / Program	Ödeme örneği (€/ha/yıl)	Dönem / Not
İspanya (Castilla y León örneği) - Agricultura ecológica: adopción/mantenimiento	Benimseme / organiğe geçiş (adoption/conversion): örn. “kuru koşullarda otsu tarla bitkileri (herbáceos secano)” 228 €/ha, “sulamalı (regadío)” 300 €/ha, “açık alanda sebzeçilik (hortícola aire libre)” 420 €/ha, “plastik altında/örtü altı (bajo plástico)” 600 €/ha.	İspanya’da bu destekler büyük ölçüde özerk bölge uygulamalarıyla detaylanır; bölgeler arası tutarlar ve çağrı koşulları değişebilir. (pac.jcyl.es) (Junta de Castilla y León, 2018).
	Organik devam / bakım (maintenance): örn. “kuru (secano)” 190 €/ha, “sulamalı (regadío)” 250 €/ha, “açık alan (aire libre)” 350 €/ha, “örtü altı/plastik altında (bajo plástico)” 500 €/ha. (pac.jcyl.es)	

9.1.5. Yeşil Tarım Uygulamaları ve Organik Girdi Desteği

Organik tarıma geçiş süreci, üretici açısından yalnızca sertifikasyon işlemlerinin tamamlandığı idari bir dönem değil üretim sisteminin sentetik girdilere dayalı yapısından organik, biyolojik ve ekolojik girdilere dayalı bir yapıya dönüştüğü kritik bir yeniden yapılanma evresidir. Bu süreçte üretici, belirli bir süre boyunca sentetik gübre ve pestisit kullanımını azaltmakta veya sonlandırmakta; buna karşılık ürününü tam organik fiyat primiyle pazarlayamamakta, verim dalgalanmalarıyla karşılaşabilmekte ve toprak verimliliğini organik kaynaklarla yeniden tesis etmek zorunda kalmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri organik sertifikasyon sisteminde, organik sertifikasyon için arazide hasattan önceki en az üç yıl boyunca yasaklı maddelerin kullanılmamış olması gerektiği belirtilmektedir (United States Department of Agriculture, Agricultural Marketing Service [USDA AMS], t.y.). Bu durum, organik tarıma geçişte yalnızca sertifikalı üretim döneminin değil, geçiş sürecinin de ayrı bir politika müdahalesi olarak ele alınması gerektiğini göstermektedir.

Türkiye’de organik tarım desteği ve katı organik-organomineral

gübre desteği gibi mevcut destek kalemleri bulunmakla birlikte, bu desteklerin organik tarıma geçişin ilk 2-3 yılında üreticinin karşılaştığı gelir kaybı, verim dalgalanması, sertifikasyon maliyeti ve organik ürün primi elde edememe risklerini doğrudan telafi eden ayrı bir “geçiş dönemi yeşil tarım desteği” niteliğinde olmadığı görülmektedir. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı’nın 2025-2027 dönemi bitkisel üretim destekleme çerçevesi, organik tarım ve katı organik-organomineral gübre desteklerinin üretim destekleme sistemi içinde yer aldığını göstermektedir (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, 2025). Bununla birlikte, organik tarıma geçiş yapan üreticiler için organik/organomineral gübre desteğinin daha geniş bir “Yeşil Tarım Uygulamaları Destek Paketi” altında yeniden yapılandırılması, geçiş sürecindeki ekonomik ve teknik riskleri azaltabilecek uygulanabilir bir politika aracı olarak değerlendirilebilir.

Bu destek paketi; kompost, vermikompost, ruhsatlı organik ve organomineral gübreler, mikrobiyal gübreler, biyostimülantlar, biyolojik mücadele ajanları, yeşil gübre bitkileri ve örtü bitkisi uygulamalarını kapsayacak şekilde tasarlanabilir. Destek kapsamına alınacak girdilerin Bakanlıkça ruhsatlı, izlenebilir ve organik üretimde kullanımına izin verilen ürünlerden oluşması zorunlu tutulmalıdır. Böylece destek mekanizması yalnızca üreticinin girdi maliyetini azaltan bir araç olmaktan çıkıp; toprak organik maddesinin artırılması, mikrobiyal aktivitenin desteklenmesi, besin döngüsünün iyileştirilmesi, sentetik girdi bağımlılığının azaltılması ve iklim değişikliğine uyum kapasitesinin güçlendirilmesi açısından çevresel fayda üreten bir politika aracına dönüşebilir.

Uluslararası deneyimler, organik tarıma geçiş sürecinin ayrı destek mekanizmalarıyla ele alınabileceğini göstermektedir. Avrupa Birliği’nde Ortak Tarım Politikası kapsamındaki eko-şemalar, çevre ve iklim hedeflerine katkı sağlayan tarımsal uygulamaları benimseyen veya sürdüren çiftçilerin desteklenmesine dayanmaktadır (European Commission, t.y.). ABD’de Organic Transition Initiative, organik üretime geçiş yapan üreticilere teknik destek, danışmanlık, koruma odaklı finansal destek ve pazar geliştirme araçları sunmayı amaçlayan kapsamlı bir geçiş programı olarak uygulanmaktadır (United States Department of Agriculture [USDA], 2022). Hindistan’da Paramparagat Krishi Vikas Yojana (PKVY) kapsamında ise organik üretim kümeleri, organik girdi kullanımı, sertifikasyon, eğitim ve pazarlama bileşenleriyle birlikte desteklenmektedir (Government of India, Press Information Bureau, 2025). Bu örnekler, organik tarıma geçişin yalnızca üretim desteğiyle değil; girdi, eğitim, sertifikasyon, danışmanlık ve pazar geliştirme bileşenlerini birlikte içeren çok katmanlı bir destek modeliyle güçlendirilebileceğini göstermektedir.

Bu kapsamda Türkiye için önerilen model, organik tarıma geçişin ilk yılında daha yüksek, ikinci ve üçüncü yıllarında ise kademeli olarak

azalan bir destek yapısına sahip olmalıdır. İlk yıl ağırlıklı olarak toprak analizi, organik üretim planı, kompost/organik gübre uygulaması, yeşil gübre ve örtü bitkisi ekimi desteklenmeli; ikinci yıl biyolojik mücadele, mikrobiyal gübre ve biyostimülant kullanımı ile kayıt-izlenebilirlik altyapısı güçlendirilmelidir. Üçüncü yıl ise sertifikasyon, pazarlama, kooperatifleşme ve ürün izlenebilirliği destekleri öne çıkarılmalıdır. Organik tarımda yüksek üretim maliyetleri, geçiş riski ve pazar belirsizliği üreticilerin dönüşüm kararlarını sınırlayabilmekte; doğru hedeflenmiş devlet destekleri ise bu geçiş bariyerlerini azaltmada önemli bir politika aracı hâline gelebilmektedir (Constance & Choi, 2010; Lohr & Salomonsson, 2000; Yang vd., 2024). Bu nedenle Türkiye’de “Yeşil Tarım Uygulamaları Destek Paketi”, organik tarıma geçiş politikalarının tamamlayıcı ve uygulanabilir bir bileşeni olarak değerlendirilmelidir.

9.2. Pazar Yapısının Güçlendirilmesi ve Organik Ürün Değer Zincirinin Geliştirilmesi

Organik tarımın ölçeklenmesi, arz artışı kadar pazar altyapısının, dağıtım kanallarının ve tüketici güveninin güçlendirilmesini de gerektirir. Türkiye’de organik ürünlerde pazar kanallarının sınırlılığı, aracı payı, dağıtım gecikmeleri ve tüketici güveni/fiyat algısı gibi faktörler organik primin sürdürülebilirliğini zayıflatabilmektedir. Bu nedenle organik ürün değer zinciri; üretici örgütleri, belediyeler, perakende ve dijital kanallar üzerinden bütüncül biçimde ele alınmalıdır.

9.2.1. Bölgesel Organik Ürün Pazarlarının Kurulması

- Organik Ürün Pazar Koridorları: Büyükşehir belediyeleri aracılığıyla “Organik Ürün Pazar Koridorları” oluşturulabilir (İstanbul, Ankara, İzmir, Samsun vb.).
- Pazar Altyapısı Standardı: Pazarlarda izlenebilirlik, etiketleme ve kontrol/denetim görünürlüğünü artıracak standart bir kurgu benimsenmelidir.

9.2.2. Doğrudan Satış Kanallarının Desteklenmesi

- Üretici-Tüketici Kooperatifleri: Üreticinin pazarlama gücünü artıran ve aracı payını azaltan kooperatif modelleri geliştirilebilir.
- Dijital Organik Pazar Platformları: Ürünlerin sertifika bilgisiyle birlikte sunulduğu dijital satış kanalları yaygınlaştırılabilir.
- Organik Ürün Abonelik Sistemleri (CSA): Community Supported Agriculture (CSA) benzeri abonelik modelleriyle talep istikrarı artırılabilir.

9.2.3. Organik Ürünlerde İzlenebilirlik Sisteminin Zorunlu Hâle Getirilmesi

- QR Kod ile Tarladan Sofraya İzleme: Ürünün üretim yeri, sertifika bilgisi, parti/lot numarası ve kontrol kuruluşu bilgilerini içeren QR sistemleri tüketici güvenini artırır.
- Piyasa Gözetimi ile Entegrasyon: İzlenebilirlik sistemi, denetim ve piyasa gözetimi ile entegre çalışacak şekilde tasarlanmalıdır.

9.2.4. Kamu Alımları ve Okul Beslenme Programları

- Okul Beslenme Programlarına Organik Ürün Entegrasyonu: Japonya, Güney Kore ve İtalya örnekleri gibi, organik okul yemek programları yerel talebi güçlendirebilir.
- Kurumsal Alım Mekanizmaları: Hastane, yurt, kamu yemekhaneleri gibi kurumsal tüketim noktaları, talep tabanı oluşturma açısından değerlendirilebilir.

9.3. Eğitim, Yayım ve Kapasite Geliştirme Programlarının Genişletilmesi

Organik tarım; toprak verimliliği yönetimi, kompostlaştırma, biyolojik mücadele, kayıt tutma ve izlenebilirlik gibi alanlarda yüksek bilgi gerektiren bir sistemdir. Bu nedenle yayım/danışmanlık altyapısının güçlendirilmesi, üretici risk algısını azaltan ve üretim performansını artıran temel bir kaldıraçtır.

9.3.1. Bölgesel Organik Tarım Eğitim Merkezlerinin Kurulması

- Organik Tarım Akademileri: Üniversiteler ve Tarım İl Müdürlükleri iş birliğiyle bölgesel “Organik Tarım Akademileri” kurulmalıdır.
- Modüler Eğitim: Bitkisel üretim, hayvansal üretim, girdi yönetimi, kayıt/izlenebilirlik ve pazarlama gibi modüller geliştirilmelidir.

9.3.2. Uygulamalı Eğitim Modelleri ve Demonstrasyon Altyapısı

- Demonstrasyon Çiftlikleri: Bölgesel örnek çiftlikler aracılığıyla organik uygulamalar sahada sergilenmelidir.
- Danışmanlık Programları: Üreticinin geçiş dönemi risklerini yönetebilmesine yönelik birebir danışmanlık desteği sağlanmalıdır.
- Çiftçi-Çiftçiye Öğrenme: Başarılı uygulayıcıların deneyimlerini aktardığı öğrenme ağları yaygınlaştırılmalıdır.

9.3.3. Organik Tarım Danışmanlığı için İstihdam ve Sertifikasyon Modeli

- Uzmanlık Sertifikası: Tarım danışmanları için organik tarım uzmanlığı sertifikası zorunlu hâle getirilebilir.
- Yeni İstihdam Modeli: Organik tarım danışmanlığı, kırsal istihdamı destekleyen bir alan olarak yapılandırılabilir.

9.3.4. Kadın Çiftçiler ve Genç Üreticiler için Kapasite Programları

Hedef gruplara uyarlanarak aşağıdaki çalışmalar yürütülmelidir.

- Organik girişimcilik eğitimi
- E-ticaret / dijital pazarlama eğitimi
- Kooperatifleşme ve örgütlenme modülleri

9.4. Kurumsal ve Politik Çerçevenin Güçlendirilmesi

Organik tarımın ölçeklenmesi, güçlü bir kurumsal koordinasyon ve açık/öngörülebilir politika tasarımı gerektirir. Kurumlar arası parçalanma ve bölgesel ihtiyaçların yeterince yansıtılamaması, uygulama etkinliğini düşürebilmektedir.

9.4.1. Organik Tarım Ulusal Koordinasyon Kurulu (OTUK)

- OTUK Kurulması: Bakanlık, belediyeler, üretici birlikleri, akademi ve sertifikasyon kuruluşlarını aynı çatı altında birleştiren yönetim mekanizması oluşturulmalıdır.
- Koordinasyon Görevi: Politika tasarımı, izleme-değerlendirme, piyasa gözetimi ve kapasite programlarında kurumlar arası eşgüdüm sağlanmalıdır.

9.4.2. 5262 Sayılı Organik Tarım Kanunu'nun Güncellenmesi

Aşağıdaki gibi bileşenler mevzuatın uygulama kabiliyetini artıracak başlıklar olarak ele alınmalıdır.

- Bölgesel farkların politika tasarımına yansıtılması
- Sertifikasyon süreçlerinin sadeleştirilmesi
- Çevresel hizmetlerin (karbon tutumu, biyoçeşitlilik vb.) teşvik sistemine entegrasyonu

9.4.3. Ulusal Strateji Belgesi ve Yol Haritası

- “Türkiye Organik Tarım Yol Haritası (2025-2035)” belgesiyle hedefler, araçlar, sorumlu kurumlar ve izleme göstergeleri tanımlanmalıdır.
- Yol haritası; bölgesel üretim desenleri, pazar kanalları ve denetim

kapasitesiyle uyumlu kurgulanmalıdır.

9.4.4. Yerel Yönetimlerin Rolü

Belediyeler; kompost üretimi, organik atık yönetimi ve pazar alanı sağlama gibi başlıklarda uygulama düzeyinde önemli aktörlerdir. Bu işlev, organik değer zinciri ve girdi arzının sürekliliği açısından kritik görülmektedir.

9.5. Sosyal Boyutun Güçlendirilmesi ve Kırsal Kalkınmanın Desteklenmesi

Organik tarım; kırsal kalkınma, istihdam, örgütlenme ve yerel ekonomik canlılık açısından sosyal boyutu güçlü bir uygulama alanıdır. Bu nedenle hedef gruplara yönelik mekanizmalar, dönüşüm sürecinin sosyal kabulünü ve yaygınlaşmasını kolaylaştırabilir.

9.5.1. Kadın Emeginin Görünürlüğünü Artıran Destekler

Kadın kooperatiflerine sertifikasyon desteği, eğitim önceliği ve düşük faizli kredi sağlanmalıdır.

9.5.2. Genç Çiftçilerin Organik Tarıma Yönlendirilmesi

Genç Çiftçi Programı içine organik tarım koşulu entegre edilebilir (program tasarımı hedef/koşul uyumuyla ele alınmalıdır).

9.5.3. Organik Tarımı Destekleyen Sosyal Norm Kampanyaları

Kamu spotları, sosyal medya kampanyaları ve tüketici farkındalık projeleri yaygınlaştırılmalıdır.

9.6. Bölgesel Farklılıkları Gözeten ve Ekolojik Temelli Planlama

Türkiye'nin iklim, toprak, su erişimi ve sosyoekonomik koşulları bölgesel olarak heterojendir. Bu heterojenlik, tek tip politika araçlarının her bölgede aynı etkiyi üretmesini engelleyebilir. Bu nedenle bölgesel uzmanlaşma ve ekolojik temelli planlama, organik tarımın ölçeklenebilirliğini güçlendirebilir.

9.6.1. Ekolojik Üretim Bölgelerinin Belirlenmesi

Bölgesel uzmanlaşma, üretim ve pazar altyapısının hedefli bir şekilde geliştirilmesine katkı sağlar. Bölgelere göre aşağıdaki gibi farklı çalışma alanları belirlenebilir.

- Karadeniz: Sebze-meyve-çay
- Ege: Zeytin-tıbbi aromatik bitkiler
- Doğu ve İç Anadolu: Tahıl-baklagil-organik hayvancılık

9.6.2. Kaynak Temelli Destek Farklılaştırması

Su kaynaklarının kalitesi ve toprak organik maddesi göstergeleri dikkate alınarak desteklerin farklılaştırılması değerlendirilebilir.

9.6.3. İklim Değişikliğine Uyum ile Bütünleştirme

Kuraklık riski yüksek bölgelerde organik madde artırımı, malçlama ve agroekolojik tekniklerin yaygınlaştırılması iklim uyum kapasitesini güçlendirebilir.

9.6.4. Agroekolojik Living Lab Temelli Organik Üretim Havzası ve Ortak İşletme Modeli

Organik tarımın yaygınlaştırılmasında parçalı arazi yapısı, küçük işletme ölçeği, sertifikasyon maliyetleri, ortak girdi temini, mekanizasyon, izlenebilirlik ve pazarlama gibi yapısal sorunlar önemli sınırlılıklar oluşturmaktadır. Türkiye’de arazi toplulaştırması ve tarla içi geliştirme uygulamaları hâlihazırda tarımsal arazilerin daha etkin kullanımı, parsel parçalanmasının azaltılması ve tarla içi altyapının iyileştirilmesi amacıyla yürütülmektedir (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, t.y.). Bu nedenle organik tarım politikalarında yalnızca klasik arazi toplulaştırmasının yeniden önerilmesi yerine, bu aracın organik üretim havzaları, ortak işletme modelleri ve agroekolojik Living Lab yaklaşımıyla bütünleştirilmesi daha işlevsel bir politika çerçevesi sunabilir.

Bu kapsamda “agroekolojik Living Lab temelli organik üretim havzası”, arazi mülkiyetinin üreticilerde kalmaya devam ettiği; ancak üretim planlaması, organik sertifikasyon, toprak analizi, organik/organomineral girdi temini, makine-ekipman kullanımı, deneme-demonstrasyon faaliyetleri, veri toplama, izlenebilirlik ve pazarlama süreçlerinin çok aktörlü bir yönetim modeliyle ortaklaştırıldığı yenilikçi bir üretim organizasyonu olarak tasarlanabilir. Avrupa’da agroekolojik dönüşümü hızlandırmak amacıyla geliştirilen European Partnership on Agroecology, tarım sistemlerinin agroekolojiye geçişini Living Labs ve Research Infrastructures ağı aracılığıyla desteklemeyi amaçlamaktadır (European Partnership on Agroecology, t.y.). Benzer şekilde ALL-Ready projesi, Avrupa genelinde agroekolojiye geçişi destekleyecek Living Lab ve Research Infrastructure ağı için kavramsal ve kurumsal bir çerçeve hazırlamayı hedeflemektedir (ALL-Ready, t.y.). Bu örnekler, organik tarımın ölçeklenmesinde yalnızca destekleme araçlarının değil, gerçek üretim koşullarında birlikte öğrenme, ortak deneme, veri üretimi ve adaptif yönetim mekanizmalarının da kritik olduğunu göstermektedir.

Türkiye için önerilecek modelde organik üretim havzaları; ekolojik koşulları benzer, üretici örgütlenmesi gelişmeye açık, sulama ve ulaşım altyapısı uygun, organik üretime geçiş potansiyeli yüksek bölgelerde pilot olarak oluşturulabilir. Bu havzalarda üreticiler, üniversiteler, Tarım ve Orman Bakanlığı il/ilçe teşkilatları, belediyeler, kooperatifler, sertifikasyon kuruluşları, özel sektör ve tüketici temsilcileri aynı Living Lab platformunda bir araya getirilmelidir. Platform kapsamında toprak sağlığı, organik madde

artışı, biyolojik mücadele, biyostimülant ve mikrobiyal gübre kullanımı, yeşil gübre ve örtü bitkisi uygulamaları, su verimliliği, karbon tutumu, ürün kalitesi, verim, maliyet ve pazarlama performansı birlikte izlenmelidir. FAO tarafından değerlendirilen Avrupa arazi bankacılığı deneyimleri, arazi kullanımının daha etkin hâle getirilmesi için arazi bankacılığı, uzun süreli kiralama ve arazi yönetim araçlarının kırsal kalkınma politikalarıyla birlikte ele alınabileceğini göstermektedir (Veršinskas vd., 2022). Bu nedenle organik üretim havzası modeli, arazi yönetimi, üretici örgütlenmesi ve agroekolojik yeniliklerin birlikte yürütüldüğü bir saha politikası olarak kurgulanmalıdır.

Bu yaklaşımda “büyük çiftlik” mantığı, mülkiyetin tek elde toplanması şeklinde değil; küçük ve orta ölçekli üreticilerin ortak işletme, ortak sertifikasyon, ortak makine parkı, ortak girdi temini ve ortak pazarlama mekanizmaları altında birlikte hareket etmesi olarak ele alınmalıdır. Böylece küçük üretici sistem dışına itilmeden ölçek ekonomisi sağlanabilir. Ortak işletme modeli, sertifikasyon ve denetim maliyetlerini düşürürken, ürün izlenebilirliğini güçlendirebilir ve organik ürün arzında süreklilik sağlayabilir. Living Lab bileşeni ise bu üretim havzalarını statik bir destekleme alanı olmaktan çıkararak sürekli öğrenen, veri üreten, hataları sahada düzelter ve başarılı uygulamaları diğer bölgelere aktarabilen dinamik bir politika laboratuvarına dönüştürür. Bu nedenle Türkiye’de agroekolojik Living Lab temelli organik üretim havzası modeli, organik tarımın hem teknik hem ekonomik hem de kurumsal kapasitesini güçlendirebilecek bütüncül bir politika aracı olarak önerilmektedir.

Bu modelin uygulanabilmesi için pilot organik üretim havzalarında gönüllü katılım, mülkiyet hakkının korunması, uzun süreli kira veya kullanım anlaşmaları, kooperatif temelli yönetim, dijital parsel kayıt sistemi, ortak sertifikasyon desteği, organik girdi ve makine desteği, yerel pazarlama altyapısı ve üniversite destekli izleme-değerlendirme mekanizmaları birlikte tasarlanmalıdır. Pilot uygulamalarda elde edilen veriler; verim, maliyet, sertifikasyon başarısı, toprak sağlığı, karbon göstergeleri, üretici geliri ve pazar erişimi açısından değerlendirilerek modelin bölgesel ölçeklenebilirliği belirlenmelidir.

9.7. Girişimcilik, Teknoloji ve İnovasyon Ekosisteminin Güçlendirilmesi

Organik tarımın rekabet gücü; üretim verimliliği, izlenebilirlik, pazar erişimi ve maliyet kontrolü gibi alanlarda yenilikçi teknolojiler ve yeni iş modelleriyle desteklenebilir.

9.7.1. Yenilikçi Teknoloji Destekleri

- Akıllı sulama
- Dijital izlenebilirlik

- Biyolojik mücadele teknolojileri
- Kompostlaştırma ve biyogaz sistemleri gibi alanlarda teknoloji destekleri yapılandırılmalıdır.

9.7.2. Start-Up ve Teknopark Destekleri

Organik tarım teknolojilerine özel hibe programları; TÜBİTAK-KOSGEB iş birliği gibi modellerle geliştirilebilir.

9.7.3. Kooperatiflerin Dijitalleşmesi

Kooperatifler için e-pazar, stok yönetimi ve online satış yazılımları devlet destekli hale getirilebilir.

10. SONUÇ

Türkiye’de organik tarımın gelişimi, yalnızca üretim tekniği değişikliğine indirgenemeyecek; ekonomik fizibilite, kurumsal kapasite, sosyal dinamikler ve bölgesel heterojenliklerin birlikte belirlediği çok boyutlu bir dönüşüm süreci olarak değerlendirilmelidir. Küresel literatür organik tarımın çevresel faydalarını desteklemekle birlikte bu faydaların sürdürülebilir ve ölçeklenebilir bir üretim sistemine dönüşebilmesi için pazar istikrarı, güvenilir denetim/sertifikasyon altyapısı, üretici örgütlenmesi ve etkili yönetim mekanizmalarının eşzamanlı olarak işletilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Türkiye bağlamında yapılan değerlendirme, organik tarımın gelişiminin önünde özellikle dönüşüm dönemine ilişkin ekonomik riskler, sertifikasyon ve denetim maliyetleri, pazar erişimi ve değer zinciri kırılabilirlikleri, bilgi-eğitim-danışmanlık altyapısındaki yetersizlikler ile tüketici farkındalığı ve güven sorunlarının belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır. Buna ek olarak tarımsal üretimin iklim, toprak yapısı, su erişimi ve sosyoekonomik koşullar bakımından bölgesel olarak farklılaşması, organik tarımın tek tip destek ve uygulama modelleriyle ülke genelinde yaygınlaştırılmasını güçleştirmekte; bölgesel uyarlama kapasitesini politika etkinliğinin merkezine yerleştirmektedir.

Bu raporda sunulan politika çerçevesi; geçiş dönemi destekleri ve sertifikasyon maliyetlerinin paylaşımı, izlenebilirlik ve pazar altyapısının güçlendirilmesi, uygulamalı eğitim ve kapasite geliştirme programlarının yaygınlaştırılması, bölgesel planlama ve hedef gruplara yönelik araçların birlikte ele alınması yoluyla organik tarımın ölçeklenmesine yönelik bütüncül bir yol haritası önermektedir. Bu çerçevede, organik tarıma geçiş sürecinin yalnızca gelir kaybını telafi eden alan bazlı desteklerle değil; kompost, vermikompost, organik/organomineral gübre, mikrobiyal gübre, biyostimülant, biyolojik mücadele ajanları, yeşil gübre ve örtü bitkisi uygulamalarını kapsayan “Yeşil Tarım Uygulamaları Destek Paketi” ile desteklenmesi önemli bir politika açılımı olarak değerlendirilmektedir. Böyle bir destek paketi, üreticinin geçiş dönemindeki ekonomik riskini azaltırken, toprak sağlığı, biyolojik aktivite, karbon tutumu, sentetik girdi bağımlılığının azaltılması ve iklim değişikliğine uyum hedefleriyle de uyumlu bir araç sunacaktır.

Raporun bir diğer temel politika önerisi, organik tarımın parçalı arazi yapısı ve küçük işletme ölçeğinden kaynaklanan yapısal sınırlılıklarını aşmak üzere “agroekolojik Living Lab temelli organik üretim havzası ve ortak işletme modeli”nin geliştirilmesidir. Bu modelde arazi mülkiyetinin üreticilerde kalması; buna karşılık üretim planlaması, ortak sertifikasyon, organik girdi temini, makine-ekipman kullanımı, dijital izlenebilirlik,

deneme-demonstrasyon faaliyetleri ve pazarlama süreçlerinin kooperatif, üretici birliğı, yerel yönetim ve üniversite iş birliğıyle yürütölmesi önerilmektedir. Böylece küçük ve orta ölçekli üreticiler sistem dışına itilmeden ölçek ekonomisi sağlanabilir; organik üretim havzaları aynı zamanda veri üreten, öğrenen ve başarılı uygulamaları diğler bölgelere aktarabilen agroekolojik yenilik alanları hâline getirilebilir.

Sonuç olarak organik tarım, Türkiye için yalnızca alternatif bir üretim modeli değil; iklim değışikliğı, toprak verimliliğı kaybı, çevresel bozulma, gıda güvenliğı ve kırsal kalkınma gibi kritik başlıklarda stratejik bir politika alanıdır. Güçlü kurumsal çerçeve, etkin yönetim, bölgesel planlama, üretici örgütlenmesi ve uzun vadeli politika kararlılığı sağlandığında, organik tarımın sürdürülebilir tarım hedeflerine ve çevresel dirençliliğıe anlamlı katkılar sunabileceğı değerlendirilmektedir. Mevcut potansiyelin doğru destek araçları, yeşil girdi politikaları, agroekolojik üretim havzaları ve çok aktörlü uygulama modelleriyle desteklenmesi hâlinde, organik tarım Türkiye ölçeğinde uygulanabilir, rekabetçi ve kapsayıcı bir kırsal kalkınma patikasına dönüşebilecektir.

KAYNAKÇA

Abbott, A. (2023). Organic information: Influential authors and organizations in the Midwestern and Northeastern United States organic and sustainable agriculture community. *Renewable Agriculture and Food Systems*, 38, e28. <https://doi.org/10.1017/S1742170523000212>

Agence BIO. (2024). Organic Worldwide 2024 [Rapor, PDF]. <https://www.agencebio.org/wp-content/uploads/2024/07/Organic-Worldwide-2024.pdf>

Agrarmarkt Austria. (2024). Höhere Prämien und Neuerungen bei ÖPUL-Maßnahmen. <https://www.ama.at/fachliche-informationen/oepul/aktuelles/2024/hoehere-praemien-und-neuerungen-bei-oepul-massnahmen/>

Agricultural and Processed Food Products Export Development Authority. (t.y.). Study of Indian organic market and export promotion strategy [Rapor]. https://apeda.gov.in/sites/default/files/study_reports/Report_Indian_Organic_Market_and_Export_Promotion_Strategy.pdf

Akyüz, N., & Theuvsen, L. (2020). The impact of behavioral drivers on adoption of sustainable agricultural practices: The case of organic farming in Turkey. *Sustainability*, 12(17), 6875. <https://doi.org/10.3390/su12176875>

ALL-Ready. (t.y.). The European Agroecology Living Lab and Research Infrastructure Network. <https://www.all-ready-project.eu/index.html>

Bachmann, F. (2011). Potential and limitations of organic and fair trade cotton for improving livelihoods of smallholders: Evidence from Central Asia. *Renewable Agriculture and Food Systems*, 27(2), 138-147. <https://doi.org/10.1017/S1742170511000202>

Bayerisches Staatsministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Forsten. (t.y.). Förderung von Agrarumweltmaßnahmen in Bayern - Förderung des Öko-Landbaus (O10). <https://www.stmelf.bayern.de/foerderung/foerderung-von-agrarumweltmassnahmen-in-bayern/index.html>

Borda, Á., Sárvári, B., & Balogh, J. (2023). Generation change in agriculture: A systematic review of the literature. *Economies*, 11(5), 129. <https://doi.org/10.3390/economies11050129>

Boz, İ., & Kaynakçı, C. (2019). Possibilities of improving organic farming in Turkey. *International Journal of Innovation and Economic Development*, 5(4), 25-35. <https://doi.org/10.18775/ijied.1849-7551->

Calabrò, G., & Vieri, S. (2023). Limits and potential of organic farming towards a more sustainable European agri-food system. *British Food Journal*. <https://doi.org/10.1108/BJF-12-2022-1067>

Chopin, P., Menegat, A., Bergkvist, G., Dahlke, S., Jäck, O., Karlsson, I., ... & Watson, C. (2023). The reflection of principles and values in worldwide organic agricultural research viewed through a crop diversification lens: A bibliometric review. *Agronomy for Sustainable Development*, 43(1). <https://doi.org/10.1007/s13593-023-00875-y>

Constance, D. H., & Choi, J. Y. (2010). Overcoming the barriers to organic adoption in the United States: A look at pragmatic conventional producers in Texas. *Sustainability*, 2(1), 163-188. <https://doi.org/10.3390/su2010163>

Çukur, T. (2019). Analysis of the factors affecting the adoption of organic farming in Turkey: The case of Samsun province. *Applied Ecology and Environmental Research*, 17(6). https://doi.org/10.15666/aeer/1706_1400114008

Darnhofer, I., Lindenthal, T., Bartel-Kratochvil, R., & Zollitsch, W. (2010). Conventionalisation of organic farming practices: From structural criteria towards an assessment based on organic principles. *Agronomy for Sustainable Development*, 30(1), 67-81. <https://doi.org/10.1051/agro/2009011>

Demiryürek, K., Stopes, C., & Güzel, A. (2008). Organic agriculture: The case of Turkey. *Outlook on Agriculture*, 37(4), 261-267. <https://doi.org/10.5367/000000008787167754>

Department of Agriculture, Food and the Marine. (2020). Organic Farming Scheme. <https://www.gov.ie/en/departments/agriculture-food-and-the-marine/services/organic-farming-scheme/>

European Commission. (t.y.). Eco-schemes. Agriculture and Rural Development. https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/income-support/eco-schemes_en

European Environment Agency. (2025, October 17). Agricultural area under organic farming in Europe. <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/indicators/agricultural-area-used-for-organic>

European Partnership on Agroecology. (t.y.). European Partnership on accelerating farming systems transition through agroecology Living Labs and Research Infrastructures. <https://www.agroecologypartnership.eu/en/>

Gül, M., & Kadakoğlu, B. (2024). The impact of organic agriculture on the development of green economy: The case of Türkiye. *E3S Web of Conferences*, 574, 02002. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202457402002>

Home, R., Ries, E., Tschanz, A., & Indermühle, A. (2015). Social factors in the decision by Swiss farmers to convert to organic farming. *Acta Fytotechnica et Zootechnica*, 18(Special Issue), 154-156. <https://doi.org/10.15414/afz.2015.18.si.154-156>

Indian Council of Agricultural Research. (2015). Base paper on organic farming [Rapor]. <https://icar.org.in/sites/default/files/inline-files/Base-Paper-Organic-Farming-%20Base-16-03-2015.pdf>

Junta de Castilla y León. (2018). Ayudas de agricultura ecológica: adopción y mantenimiento, campaña 2018. <https://pac.jcyl.es/web/es/campanas-anteriores/ayudas-ecologica-campana-2018.html>

Kaya, A., & Bay, S. (2020). Organic grape production and producer status in Adıyaman province: Example of Besni district. *Turkish Journal of Agriculture - Food Science and Technology*, 8(9), 1988-1993. <https://doi.org/10.24925/turjaf.v8i9.1988-1993.3600>

Kaya, A., & Salık, S. (2023). Farmers' views on organic grape production in Adıyaman province: Method adoption and problems. *Turkish Journal of Agriculture - Food Science and Technology*, 11(10), 1791-1797. <https://doi.org/10.24925/turjaf.v11i10.1791-1797.5205>

Konstantinidis, C. (2018). Capitalism in green disguise: The political economy of organic farming in the European Union. *Review of Radical Political Economics*, 50(4), 830-852. <https://doi.org/10.1177/0486613417717482>

Kunsook, K., Thammaboosadee, S., & Chuckpaiwong, R. (2024). Sustainable organic farming maturity model. *International Journal on Advanced Science Engineering and Information Technology*, 14(2), 706-716. <https://doi.org/10.18517/ijaseit.14.2.19504>

Legifrance. (2025). Arrêté du 23 septembre 2025 fixant les montants unitaires de certaines aides PAC, campagne 2025. <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000052328776>

Lohr, L., & Salomonsson, L. (2000). Conversion subsidies for organic production: Results from Sweden and lessons for the United States. *Agricultural Economics*, 22(2), 133-146. [https://doi.org/10.1016/S0169-5150\(99\)00045-6](https://doi.org/10.1016/S0169-5150(99)00045-6)

Łuczka-Bakula, W., & Kalinowski, S. (2020). Barriers to the development of organic farming: A Polish case study. *Agriculture*, 10(11),

536. <https://doi.org/10.3390/agriculture10110536>

Mansumlu, G. (2024). A part of the solution: Organic farming methods and sustainable development goals. *Scientific Research*, 4(4), 86-97. <https://doi.org/10.36719/2789-6919/32/86-97>

McGee, J., & Alvarez, C. (2016). Sustaining without changing: The metabolic rift of certified organic farming. *Sustainability*, 8(2), 115. <https://doi.org/10.3390/su8020115>

Meemken, E., & Qaim, M. (2018). Organic agriculture, food security, and the environment. *Annual Review of Resource Economics*, 10(1), 39-63. <https://doi.org/10.1146/annurev-resource-100517-023252>

Mendon, S., Salins, M., & Aithal, P. S. (2018). Organic agricultural products: A comparative study of India with other economies. *International Journal of Case Studies in Business, IT and Education*, 2(2), 86-97. <https://ssrn.com/abstract=3309971>

Ministère de l'Agriculture et de la Souveraineté alimentaire. (t.y.). Aide à la conversion à l'agriculture biologique - CAB [PDF]. <https://agriculture.gouv.fr/telecharger/135114>

Miśniakiewicz, M., Łuczak, J., & Maruszewska, N. (2021). Improvement of organic farm assessment procedures on the example of organic farming in Poland—Recommendations for organic farming in Poland. *Agronomy*, 11(8), 1560. <https://doi.org/10.3390/agronomy11081560>

Moschitz, H., & Stolze, M. (2009). Organic farming policy networks in Europe: Context, actors and variation. *Food Policy*, 34(3), 258-264. <https://doi.org/10.1016/j.foodpol.2009.03.007>

Mzoughi, N. (2011). Farmers' adoption of integrated crop protection and organic farming: Do moral and social concerns matter? *Ecological Economics*, 70(8), 1536-1545. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2011.03.016>

Oelofse, M., Høgh-Jensen, H., Abreu, L., Almeida, G., El-Araby, A., Qiao, H., ... & Neergaard, A. (2011). Organic farm conventionalisation and farmer practices in China, Brazil and Egypt. *Agronomy for Sustainable Development*, 31(4), 689-698. <https://doi.org/10.1007/s13593-011-0043-z>

Patle, G. T., Badyopadhyay, K. K., & Kumar, M. (2014). An overview of organic agriculture: A potential strategy for climate change mitigation. *Journal of Applied and Natural Science*, 6(2), 872-879. <https://doi.org/10.31018/jans.v6i2.548>

Patle, G. T., Kharpude, S. N., Dabral, P. P., & Kumar, V. (2020). Impact of organic farming on sustainable agriculture system and marketing potential: A review. *International Journal of Environment and Climate Change*, 10(11), 100-120. <https://doi.org/10.9734/ijecc/2020/v10i1130270>

Press Information Bureau, Government of India. (2025, October 6). PKVY: Nurturing organic farming in India. <https://www.pib.gov.in/PressReleasePage.aspx?PRID=2175205>

Raj, J., Jat, S., Kumar, M., Reema, R., & Yadav, A. (2024). The role of organic farming in sustainable agriculture. *Advances in Research*, 25(3), 128-136. <https://doi.org/10.9734/air/2024/v25i31058>

Reganold, J. P., & Wachter, J. M. (2016). Organic agriculture in the twenty-first century. *Nature Plants*, 2, 15221. <https://doi.org/10.1038/nplants.2015.221>

Rehber, E., & Turhan, Ş. (2002). Prospects and challenges for developing countries in trade and production of organic food and fibers. *British Food Journal*, 104(3/4/5), 371-390. <https://doi.org/10.1108/00070700210435380>

Röös, E., Mie, A., Wivstad, M., Salomon, E., Johansson, B., Gunnarsson, S., ... & Watson, C. (2018). Risks and opportunities of increasing yields in organic farming: A review. *Agronomy for Sustainable Development*, 38(2). <https://doi.org/10.1007/s13593-018-0489-3>

Rundlöf, M., & Smith, H. G. (2006). The effect of organic farming on butterfly diversity depends on landscape context. *Journal of Applied Ecology*, 43(6), 1121-1127. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2664.2006.01233.x>

Seufert, V., Ramankutty, N., & Foley, J. A. (2012). Comparing the yields of organic and conventional agriculture. *Nature*, 485, 229-232. <https://doi.org/10.1038/nature11069>

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (t.y.-a). Kişi başına tarım alanı. Çevresel Göstergeler. <https://cevreselgostergeler.csb.gov.tr/kisi-basina-tarim-alani-85832>

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (t.y.-b). Organik tarım alanları ve üretim miktarları. Çevresel Göstergeler. <https://cevreselgostergeler.csb.gov.tr/organik-tarim-alanlari-ve-uretim-miktarlari-85837>

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı. (2025). 2025-2027 yıllarında yapılacak bitkisel üretime yönelik desteklemeler ile diğer bazı tarımsal desteklemelere ödeme yapılmasına dair tebliğ yayımlanmıştır. <https://www.tarimorman.gov.tr/HHGM/Haber/120/2025-2027->

[Yıllarında-Yapılacak-Bitkisel-Uretime-Yonelik-Desteklemeler-Ile-Diger-Bazi-Tarimsal-Desteklemelere-Odeme-Yapilmasina-Dair-Tebliğ-Yayınlanmıştır](#)

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı. (t.y.). Arazi toplulaştırma ve tarla içi geliştirme. <https://www.tarimorman.gov.tr/Konular/Arazi-Toplulastirma-ve-Tarla-Ici-Gelistirme>

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü. (2025). 2025-2027 yılları bitkisel üretim destekleme birim fiyatları [PDF]. <https://www.tarimorman.gov.tr/BUGEM/Belgeler/Tarim%20Havzaları/2025%20Yılı%20Destekleme%20Birim%20Fiyatları--.pdf>

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü. (2026). 2026 üretim yılı bitkisel üretim destekleme birim fiyatları [PDF]. <https://www.tarimorman.gov.tr/BUGEM/Belgeler/Tarim%20Havzaları/2026%20Yılı%20Destekleme%20Birim%20Fiyatları.pdf>

Tuck, S. L., Winqvist, C., Mota, F., Ahnström, J., Turnbull, L. A., & Bengtsson, J. (2014). Land-use intensity and the effects of organic farming on biodiversity: A hierarchical meta-analysis. *Journal of Applied Ecology*, 51(3), 746-755. <https://doi.org/10.1111/1365-2664.12219>

United States Department of Agriculture. (2022, August 22). USDA to invest up to \$300 million in new Organic Transition Initiative. <https://www.usda.gov/about-usda/news/press-releases/2022/08/22/usda-invest-300-million-new-organic-transition-initiative>

United States Department of Agriculture, Agricultural Marketing Service. (t.y.). Transitioning to organic. <https://www.ams.usda.gov/services/organic-certification/transitioning-to-organic>

Veršinskas, T., Hartvigsen, M., & Gorgan, M. (2022). European good practices on land banking. Food and Agriculture Organization of the United Nations. <https://openknowledge.fao.org/items/8c0871bb-330f-4bbc-905d-13c83cbb96d1>

Wani, S., Wani, M., Mehraj, S., Padder, B., & Chand, S. (2017). Organic farming: Present status, scope and prospects in northern India. *Journal of Applied Ecology and Natural Science*, 9(4), 2272-2279. <https://doi.org/10.31018/jans.v9i4.1523>

Yakovleva, T., & Kapralov, P. (2023). Ecological certification of organic production in Russia. *E3S Web of Conferences*, 431, 07007. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202343107007>

Yang, X., Dai, X., & Zhang, Y. (2024). The government subsidy policies for organic agriculture based on evolutionary game theory. *Sustainability*, 16(6), 2246. <https://doi.org/10.3390/su16062246>

Organik tarım; çevresel açıdan sürdürülebilir gıda üretiminin sağlanması, toprak sağlığının iyileştirilmesi ve iklim değişikliğine karşı tarımsal sistemlerin dayanıklılığının artırılması bakımından küresel ölçekte önem kazanan bir üretim yaklaşımıdır. Bununla birlikte organik tarımın başarıyla uygulanması, yalnızca ekolojik süreçlerin işletilmesine değil; aynı zamanda ekonomik fizibiliteyi güçlendiren araçlara, kurumsal koordinasyona ve sosyal kabul/katılım dinamiklerine dayanan bir politika çerçevesine ihtiyaç duymaktadır. Bu çalışma, organik tarımın Türkiye'deki durumunu ve uygulamada karşılaşılan yapısal engelleri bütüncül biçimde analiz ederek, uluslararası deneyimlerle uyumlu ve Türkiye'nin sosyo-ekolojik koşullarına uyarlanabilir çok katmanlı bir çerçeve ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bulgular; ekonomik fizibilite sorunları, sertifikasyon maliyetleri, piyasa istikrarsızlığı, düşük tüketici farkındalığı, zayıf danışmanlık/yayın hizmetleri ve bölgesel ekolojik farklılıkların organik tarımın yaygınlaşmasını sınırladığını göstermektedir. Ayrıca kurumsal koordinasyon eksikliği, politikaların bölgesel ihtiyaçları yeterince yansıtmaması ve yönetim mekanizmalarındaki parçalanmış yapı da süreci olumsuz etkileyen başlıca unsurlar arasındadır. Bu doğrultuda çalışma; geçiş dönemi desteklerinin güçlendirilmesi, sertifikasyon sübvansiyonları, izlenebilirlik ve pazar altyapısının geliştirilmesi, çiftçi eğitim programlarının genişletilmesi, bölgesel planlama yaklaşımlarının benimsenmesi ile kadın ve genç çiftçilere yönelik hedefli teşviklerin uygulanması gibi bütüncül politika önerileri sunmaktadır. Genel olarak sonuçlar, organik tarımın yalnızca alternatif bir üretim modeli değil; sürdürülebilirlik hedefleri, kırsal kalkınma ve çevresel dirençlilik açısından stratejik bir politika alanı olduğunu ortaya koymaktadır.